

Petteri Aaltolainen

Yhdessä tehty - Yhdessä koettu

Lapinjärven Mainiokodissa kehitettävä vanhuspalveluiden
luova päivätoimintamalli

Opinnäytetyö

YAMK

Dataperustaisten hyvinvointipalveluiden kehittäminen

2023

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Kulttuurialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Tekijä/Tekijät	Petteri Aaltolainen
Työn nimi	Yhdessä tehty - Yhdessä koettu: Lapinjärven Mainiokodissa kehitettävä vanhuspalveluiden luova päivätoimintamalli
Toimeksiantaja	Mehiläinen Lapinjärvi Oy
Vuosi	2023
Sivut	69 sivua, liitteitä 6 sivua
Työn ohjaaja(t)	Pirjo Oikarinen ja Elina Jouppila

TIIVISTELMÄ

Kehittämistyöllä selvitettiin, minkälaisia vaikutuksia päivätoiminnassa käyvät ikäihmiset kokevat yhteisesti toteutettujen taidetoimintojen aikana. Kyseessä on laadullinen tutkimus, jossa tutkimusaineistoa kerättiin monimenetelmäisesti käyttäen osallistuvaa havainnointia, tutkimuspäiväkirjaa, yksilö- ja ryhmähaastattelua. Kehittämistyön tavoitteena on ollut edistää ikääntyneiden henkilöiden toimintakykyä, henkistä vireyttä ja sosiaalisia suhteita sekä ennaltaehkäisevää, suunnitelmallista ja kuntoutumista tukevaa toimintaa. Tavoitteena on ollut myös tuottaa konkreettista uutta tietoa luovan ryhmätoiminnan hyvinvointi vaikutuksista sosiaalipalveluihin. Kehittämistyön tarkoituksena oli arvioida luovan toimintamallin soveltuvuutta päivätoimintaan, missä kohdataan useampaa ikäihmistä samanaikaisesti. Tarkoituksena oli myös arvioida, kuinka yhteisesti toteutetut toimintamallit vahvistaisivat ikäihmisen omaa toimijuutta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Yhdessä tehty – Yhdessä koettu laadullinen tutkimus toteutettiin Mehiläinen Lapinjärvi Oy:n Mainiokodin päivätoiminnan asiakkaille. Asiakkaat valikoituivat säännöllisesti päivätoiminnassa käyvistä kuntalaisista. Laadullinen tutkimus oli asiakkaille vapaaehtoista. Yhteiset toiminnot toteutettiin kahdessa osassa. Ensimmäinen osa keskittyi yhteisen kokemusmaailman ja toimintarytmin synnyttämiseen ja toisessa osassa toteutettiin taideharjoitukset. Yhdessä tehty – Yhdessä koettu toteutettiin helmi-kesäkuun 2022 välisenä aikana.

Kehittämistyön taustalla vaikuttavat teoriat nousevat ikääntymisestä ja muistisairaudesta, sosiokulttuurisesta viitekehuksesta ja yhteistaideprosessista. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on havainnoida miten ja millaiset taiteen toiminnot vahvistavat päivätoiminnan asiakkaiden aktiivista osallisuutta ja aktivoivat heidän muistiaan. Sosiokulttuurinen työ itsessään pyrkii päivätoiminnassa tuoda yhdessä olemisen tapoja, joilla rikastutetaan asiakkaiden arkea. Päivätoiminnan ohjaajalla oli mahdollisuus osallistua interventioihin ja saada näin luovia toimintamalleja vuorovaikutuksen lisäämiseksi asiakkaiden kanssa.

Tutkimuksessa tulee esille, kuinka interventioihin osallistuvien toiminnot antoivat vahvan näytön aktiivisen ja luovan toiminnan hyödyistä muistisairaille. Tutkimukseen osallistuville asiakkaille tehdyt haastattelut osoittavat myös osallistumisen, itseilmaisun, jaetun kokemuksen ja aktiivisen liikkumisen olleen tärkeitä.

Asiasanat: ikääntyminen, muistisairaus, yhteisötaideprosessit, sosiokulttuurinen viitekehys

Degree	<i>Master of Culture and Arts</i>
Author (authors)	Petteri Aaltolainen
Thesis title	Made together - Experienced together: a creative day care model to be developed in elderly services at Mainiokoti in Lapinjärvi.
Commissioned by	Mehiläinen Lapinjärvi Oy (Private provider of social and healthcare services)
Time	2023
Pages	69 pages, 6 pages of appendices
Supervisor	Pirjo Oikarinen and Elina Jouppila

ABSTRACT

This examination-based study survey what effects the elderly of jointly organized art activities on the elderly people in the day care. In this qualitative study, research material was collected by means of participant observation, research diary and individual and group interviews. The aim of the study was to promote the functioning abilities, mental alertness, and social relationships of elderly people, and facilitate the planning and implementation of preventive activities that support rehabilitation. The purpose was producing concrete new information about the effects of creative group activities on social well-being and evaluate the suitability of a creative operating model for daily activities where several elderly people are participating at the same time. The purpose was also to assess how jointly implemented activity models could strengthen the independence of the elderly and comprehensively improve their well-being.

The subjects of this study were selected from the customers regularly attending the organized by the commissioner. Participation was completely voluntary. The joint activities were implemented in two parts. The first part focused on creating a comfortable atmosphere and pace for the operation and the second part comprised art exercises. The activities were organized during five months. The conceptual basis of this study is concentrated on aging and memory illness, sociocultural reference framework, and the joint art process. The leader of the day activities had the opportunity to participate in the interventions and make creative models to increase interaction with the clients.

The study shows that participation in creative activities is beneficial for people with memory disorders. The interviews also show that participation, self-expression, shared experience, and active movement were important.

Keywords: ageing, memory illness, community art processes, sociocultural reference framework

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	6
2 TOIMEKSIANTAJA	7
3 KESKEISET KÄSITTEET	8
3.1 Vanhuspalvelulaki	9
3.2 Ikääntyminen ja muistisairaus	10
3.3 Sosiokulttuurinen viitekehys	12
3.4 Yhteisötaideprosessit	12
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	15
5 TUTKIMUSMENETELMÄT	17
5.1 Aineiston keruumenetelmä	19
5.2 Luokittelu	20
5.3 Havainnot	20
5.4 Aineiston analyysimenetelmä	21
5.5 Tutkimuksen sijoittuminen ja kohderyhmä	22
6 INTERVENTIOT	23
6.1 Päivätoiminnan interventio jakso 1	25
6.1.2 Päivätoiminnan interventio jakso 2	28
6.2 Luovat menetelmät	28
6.2.1 Tunneväri	30
6.2.2 Ääniharjoitus - mielikuva piirustus	31
6.2.3 Oma koti - muistot omasta kodista piirustus	32
6.2.4 Räsymatto – kognitiivinen väriharjoitus	34
6.2.5 Oma merkki – Hannun vaakuna piirustus	35
6.2.6 Levyraati, kuuntelu ja arviot	36
6.2.7 Kansallispuku, piirustus ja vesivärit	37
6.2.8 Meidän tanssimme, tarinan synty, keramiikka	39

6.2.9 Piste - väriharjoitus ruutupaperille	41
7 TULOKSET	44
7.1 Tulosten pohdintaa	51
7.2 Eettisyys ja tutkimuksen luotettavuus	54
8 TULOSTEN JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSAIHEITA	56
8.1 Tulosten hyödynnettävyys	57
8.2 Jatkotutkimusaiheita	58
LÄHTEET	59
TIEDONHAKUTAULUKKO	63
KIRJALLISUUSKATSAUS	65
KUVALUETTELO	69
TAULUKKOLUETTELO	69
LIITTEET	70
Liite 1. Sopimus opinnäytetyöstä	
Liite 2. Viranomaispäätös/ Lapinjärven kunta	
Liite 3. Tietosuojaseloste	
Liite 4. Kuvaus suostumuksen saamiseksi noudatettavasta menettelystä	
Liite 5. Tutkittaville henkilöille toimitettava tiedote	
Liite 6. Suostumus tutkimukseen osallistumisesta	
Liite 7. Tutkimuslupahakemus lomake, Lapinjärven kunta	

1 JOHDANTO

Ikäihmisille suunnatun yhteisötaiteen tarkoituksena on kehittää yhdenkaltainen toiminnallinen taideprosessi, jonka toimivuutta voidaan mitata laadullisen tutkimuksen keinoin. Luovan toimintamallin tehtävänä on ylläpitää ja aktivoida lievästi muistisairaana ikäihmisen kognitiivista toimintakykyä ja tuoda iloa arkeen yhdessä koettujen tehtävien avulla. Oma minuus ei katoa ikääntyessä ja muistin heikkeneminen voi olla osa elämämme kulkuprosessia ja silti ihmisen autonomiaa ja riippumattomuutta on kyettävä vahvistamaan. (Heiskanen & Saaristo 2011, 137.) Kuinka suhtaudumme hyvinvointiin elämämme eri vaiheissa, on nyt tehty rakenne ja päätös, jota joudumme kaikki yhdessä kokemaan aina omana aikana. Tärkeintä on jatkuva kehitystoiminta, joka tukeutuu tutkimuksista saatuun tietoon, myös haastavien toimintojen kautta kuten yhteisesti tehty ja koettu taideprosessi.

Yhteiskunnallisia ja julkisin varoin tehtäviä päätöksiä tehdessä haemme uusia mittaukstopoja, joilla voimme saavuttaa konkreettisesti laskettavaa dataa päätöksien tueksi. Tässä opinnäytetyössä esitetyssä kehitystoiminnassa käytetyt laadullisen tutkimuksen muodot ja analyysimenetelmät ovat jo käytössä ja tiedossa. Mitä uutta tämä tutkimus voisi tuoda päätöksen tekoon julkisella sektorilla tai ikäihmisten päivätoimintaan kohdistuneisiin palveluihin? Palvelun laadun parantaminen on oltava itseisarvo jo sinänsä (Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020). Ikäihmisten elämänlaatua ja palveluja koskevan laatusuosituksen läpi leikkaavana periaatteena on osallisuuden monimuotoinen turvaaminen. Suosituksessa mainitaan useita asioita, joiden tarkoituksena on turvata ikäihmisten oikeudet kulttuuripalveluihin (STM 2015). Tarvitsemme monipuolista palvelutoiminnan kehittämistä, mistä asiakas voi valita itselleen sopivat palvelut.

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin, minkälaisia vaikutuksia päivätoiminnassa käyvät ikäihmiset kokevat yhteisesti toteutettujen taidetoimintojen ja sitä edeltävän aktiivisen liikunnan aikana. Kyseessä on laadullinen tutkimus, jossa tutkimusaineistoa kerättiin monimenetelmäisesti käyttäen osallistuvaa havainnointia, tutkimuspäiväkirjaa, yksilö- ja ryhmähaastattelua.

Kehittämistyön tavoitteena on ollut edistää ikääntyneiden henkilöiden toimintakykyä, henkistä vireyttä ja sosiaalisia suhteita sekä ennaltaehkäisevää, suunnitelmallista ja kuntoutumista tukevaa toimintaa. Tavoitteena on ollut myös tuottaa konkreettista uutta tietoa luovan ryhmätoiminnan hyvinvointi vaikutuksista sosiaalipalveluihin.

Yhteisesti tehty ja koettu taideprosessi on yksi tapa luoda ja kehittää osallistavaa mallia ikäihmisten ja muistisairaitten palveluverkoston. Kehittämistyön tarkoituksena oli arvioida luovan toimintamallin soveltuvuutta päivätoimintaan, missä kohdataan useampaa ikäihmistä samanaikaisesti. Tarkoituksena oli myös arvioida, kuinka yhteisesti toteutetut toimintamallit vahvistaisivat ikäihmisen omaa toimijuutta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia.

2 TOIMEKSIANTAJA

Toimeksiantaja on Mehiläinen Lapinjärvi Oy ja toiminta on aloitettu 1.9.2019 ja sijaintipaikkana on Lapinjärven kunta. Ensimmäiseksi on keskitytty vanhuspalvelujen päivätoimintaan, kotiin vietävien palveluiden ja Onnikodin tehostetun palveluasumiseen. Tehostettu palveluasuminen on sijoitettu Onnikodin (nykyinen Mainiokoti) yhteyteen rakennettavassa laajennukseen 31.12.2020. Kyseessä on yksi ensimmäisistä hoiva-alan yhteisyrityksistä Suomessa. Yhteisyritysmalli on yksityisen ja julkisen sektorin toimintamalli, joka antaa hyvän alustan yhteiskehittämiselle ja palveluiden laadukkaalle ja kustannustehokkaalle tuottamiselle. Mehiläinen Lapinjärvi Oy on Lapinjärven kunnassa sijaitseva palveluasumisyksikkö, joka tarjoaa kuntalaisille julkista palvelua. Mehiläinen Lapinjärvi Oy: n Mainiokoti sijaitsee Lapinjärven kunnan kirkonkylässä. Mainiokodissa on 30 palveluasukaspaikkaa ja päivätoiminta mahdollistaa 8 asiakaspaikkaa arkipäivisin. Lapinjärven kunta rakentuu kahdestatoista kylästä ja kylien asukasmäärä vaihtelee vuonna 2022 36–1100 asukkaan välillä. Kunnan väkiluku kehittämistehtävää tehdessä oli 2558 asukasta. Kunnan ikääntyvää väestöä eli 65+ vuotiaita oli vuonna 2020 33,9 % asukaskannasta ja heitä asustaa tasapuolisesti läpi kunnan kaikissa kylissä.

Julkisena palvelun järjestäjänä Lapinjärven kunta tarjoaa ikääntyville palveluasumista kolmenkymmenen asiakaspaikan verran, jotka ovat myös interventioikäytössä asiakas tarpeen ja toiminnallisten mahdollisuuksien mukaan. Mehiläinen on yhteisyrityksessä palvelujen tuottaja. Mainiokodissa järjestetään kotona asuville ikääntyville kuntalaisille päivätoimintapalvelua. Palveluohjaaja kartoittaa ikääntyvien kuntalaisten tarpeita ja halukkuutta osallistua päivätoimintaan. Päivätoiminnalla pyritään vaikuttamaan ikääntyvien sosiaalisen elämisen ja aktiivisuuden ylläpitämiseen. Päivätoiminnan asiakkaat koostuvat pääosin muisti-ongelmaisista ikäihmisistä, joiden toimintakyky mahdollistaa kotona asumisen.

3 KESKEISET KÄSITTEET

Opinnäytetyön keskeiset käsitteet ovat Sosiokulttuurinen viitekehys, ikääntyminen ja muistisairaus sekä yhteisötaideprosessit. *Vanhuspalvelulaki ja sosiaalihuoltolaki* on perusta, joka mahdollistaa ikäihmisille kuuluvat tasa-arvoiset palvelut ja oikeuden mukaisen äänen yksilönä.

Kuva 1. Opinnäytetyön keskeiset käsitteet

3.1 Vanhuspalvelu- ja sosiaalihuoltolaki

Vanhuspalvelulaki on säädetty ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemiseksi ja laadukkaiden sosiaali- ja terveystalveluiden saatavuuden turvaamiseksi (Vanhuspalvelulaki 28.12.2012/980). Ikääntyville suunnattujen laadukkaiden palveluiden saatavuutta varmistetaan myös sosiaalihuoltolailla (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301). Vanhuspalvelu- ja sosiaalihuoltolailla tuetaan iäkkään väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista. Molemmilla lailla varmistetaan myös ikääntyneen väestön mahdollisuutta saada laadukasta sosiaali- ja terveystalvelua sekä ohjausta olemassa olevien palveluiden käyttöön omien tarpeitten mukaisesti sekä vaikuttamaan palvelujen sisältöön, toteuttamistapaan ja päättämään niitä koskevissa valinnoissa. Palvelujen kehittäminen ja ylläpito tapahtuu kunnissa ja lailla parannetaan ikääntyvän väestön mahdollista osallistua elinoloihinsa vaikuttavien päätöksien valmisteluun. Vanhuspalvelulaki turvaa ikääntyvää väestöä sosiaali- ja terveystalveluiden uudistuksen myötä vuonna 2022.

Vanhuspalvelulaissa määritellään iäkkäällä väestöllä henkilöitä, jotka ovat oikeutettuja vanhuuseläkkeeseen. Määritelmässä ovat myös iäkkäät henkilöt, joiden fyysiset, kognitiiviset, psyykkiset tai sosiaaliset toimintakyvyt ovat heikentyneet korkean iän myötä lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien vuoksi sekä korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen takia. Vanhuspalvelulaissa määritellään myös, miten ja missä iäkkäiden henkilöiden palvelut tuotetaan. Julkisen tai yksityisen palvelutuottajan toimintayksiköissä ylläpidetään toiminnallista kokonaisuutta, jossa tuotetaan pääasiassa iäkkäille henkilöille suunnatut palvelut. Palvelut toteutetaan palvelutuottajan tiloissa tai palvelut järjestetään henkilön yksityiskodissa (Vanhuspalvelulaki 9.7.2020/565). Toimenpiteillä edistetään asiakaskeskeisyyttä ja oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301).

Vanhuspalvelulaissa määritellään myös yhteistyön tahot ja muodot kunnille. Kunnan eri toimialojen on toimittava yhteistyössä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi. Lisäksi kunnan on tehtävä yhteistyötä kunnassa toimivien julkisten tahojen, yritysten sekä ikääntyntä väestöä edustavien järjestöjen ja muiden yleishyödyll-

listen yhteisöjen kanssa ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi (STM 9.7.2020/565 3. § mom. 3). Yhteistyön toimenpiteet sosiaalihuollon ja kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden välillä turvataan myös sosiaalihuoltolailla.

3.2 Ikääntyminen ja muistisairaus

Sanotaan, että muistisairaus on suomalaisten uusi kansansairaus. Maassamme on arviolta 200 000 henkilöä, joilla kognitiivinen toiminta on lievästi heikentynyt. Lievästä dementian oireista kärsii arviolta 100 000 henkilöä ja keski-vaikkeasta dementiasta yli 90 000 ihmistä (2021 Alzheimer's Global GCoA Text Innovation Coalition on Aging Readiness Index). Muistisairaiden määrä kasvaa, joka vuosi noin 14 500 tapauksella. Muistisairaus ei kohdistu pelkästään iäkkäisiin henkilöihin vaan noin 7000–10 000 työkäistä sairastaa jotakin etenevää muistisairautta. Merkittävä osa muistisairauksistajaa kuitenkin diagnosoi-matta. Eliniän noustessa muistisairaiden määrä kasvaa yhteiskunnasamme. Muistisairaudella tarkoitetaan sairautta, jossa muistin lisäksi heikkenee myös muut tiedonkäsittelyn alueet, kuten toiminnalliset ja kielelliset alueet. Etenevät muistisairaudet johtavat yleisimmin dementiaan. Dementia ei ole erillinen sairaus vaan oireyhtymä. Se voi olla ohimenevä, etenevä tai pysyvä tila. Dementian aiheuttajana ovat useasti moninaiset ja vaihtelevat neurologiset syyt. Yleisimmät muistisairaudet ovat Alzheimerin tauti, aivoverenkiertohäiriöistä johtuva muistisairaus, Lewyn kappaletauti, otsalohkorappeutumasta johtuva muistisairaus sekä Parkinsonin taudin muistisairaus (Erkinjuntti, ym. 2015).

Alzheimerin tauti on yleisin muistisairaus, jonka esiintyvyys lisääntyy iän myötä. Käypä hoito suosituksen mukaan 70 % kaikista etenevää muistisairautta sairastavista sairastaa Alzheimeria (Muistisairaus 2021). Alzheimerin tauti on etenevä aivosairaus, joka hitaasti ja asteittain tuhoaa muistin toimintaa vaikuttaen ajatteluun, uuden oppimiseen ja arjessa selviytymiseen. Arjessa selviytyminen heikkenee, sairauden tunto katoaa ja sairaus voi tuoda mukanaan haastavaa käyttäytymistä. Sairauden edetessä avuntarve kasvaa entisestään ja jos-sain vaiheessa on edessä siirtyminen laitoshoitoon.

Alzheimerin tauti vaikuttaa myös toiminnan ohjaukseen, hahmottamiseen ja kielellisiin toimintoihin. Kieli vaikuttaa myös asenteisiimme ja siten helposti laajemmin toimintaamme. Jos käytämme muistisairaasta nimitystä dementikko, se

voi vaikuttaa muistisairaahan henkilön itsetuntoon varsinkin sairauden alkuvaiheessa, koska muistisairas tiedostaa haasteensa. Tämän tiedostaessamme meidän tulee ymmärtää kielen olevan tiedon välittäjä, jonka avulla synnytetään yhteys (Laaksonen ym. 2016, s. 41–42). Kieli voi vaikuttaa myös siihen, miten ikäihmisten kanssa tehtäviin töihin hakeudutaan. Jos puhutaan vain raihnaisista ikäihmisistä, joiden kanssa ei voida tehdä mitään tai työn raskaudesta tai kiireestä, puhe ikäihmisten työstä on negatiivissävytteistä. Tällöin halukkuus hakeutua kyseisiin töihin voi vähentyä.

Muistisairaille suunnitellussa asiakaslähtöistä ja yhteisöllistä luovaa toimintaa on ymmärrettävä muistisairauden eri yleisimmät ilmenemismuodot ja niiden vaikutukset, kuten Alzheimerin tauti, vaskulaarinen kognitiivinen heikentyminen, Lewyn kappale -tauti, Parkinsonin taudin aiheuttama muistisairaus, otsa ohimolohkorappeumat ja alkoholin aiheuttamat muistisairaudet. (Erkinjuntti ym. 2015) Muistin heikkeneminen vaikuttaa henkilön käytökseen ja tämä on otettava huomioon laadulliseen tutkimukseen liittyvässä suunnittelussa. Minkälaisia toimintoja voidaan toteuttaa yhdessä ja miten saadaan tarvittavaa tietoa luovan yhteisöllisen taidetoiminnan kehittämiseen. Ohjaajan on sisäistettävä muistisairaahan kohtaamiseen ja ymmärtämiseen liittyviä ohjeita kuten kuinka tulee toimia, kun asiakkaalla on afasia eli puheen ja kielen tuottamisen ongelmat. Kuitenkin kohtaamalla muistisairaat ohjatuissa toimintaympäristöissä mahdollistaa asiakaslähtöisen toiminnan kehittämisen. Ja, ohjatuissa toiminnoissa kohdatut muistisairaudet ovat mahdollisesti monisyiset.

Toiminnallisesti kannattaa muistaa ikäihmisen kohdalla, että ikääntynyt muistisairas tarvitsee mielekästä tekemistä siinä kuin ikääntynyt terve henkilö. Yhteiset tapaamiset säännöllisesti toteutettuna tuovat vireyttä, iloa ja onnistumisen kokemuksia ja ehkäisee käytösoireita ja lyhentää niiden kestoa. Hyvä säännöllinen arkirytmisi lisää myös turvallisuuden tunnetta ikääntyvälle muistisairaalle. Yhteisötaiteen luovaan kehittämistoimintaan sisältyy aistimuistiin perustuvia harjoituksia, joiden kautta asiakkaille avautuu elämänhistoriaa, avautuvia muistoja säiliömuistista. Tämänkaltaiset toiminnot antavat voimavaroja, joiden kautta kehitetään asiakaslähtöistä mielekästä tekemistä. Kuinka muisti toimii ja miten siihen voidaan vaikuttaa muistisairaahan kohdalla, kun toimitaan luovassa

ympäristössä, on kysymyksiä, joita tutkitaan neurotieteissä esimerkiksi Vokselipohjaisen morfometria menetelmien avulla. Tutkimuksissa pystytään havainnoimaan muistisairaassa aivoissa tapahtuvia muutoksia voimakkaiden kognitiivisten luovien prosessien avulla (Special Issue "Risk and Protective Factors for Neurocognitive Aging". 2016).

3.3 Sosiokulttuurinen viitekehys

Sosiokulttuurinen innostaminen voidaan ymmärtää kahden eri käsitteen kautta, ensinnäkin *kulttuurisen demokratisaation* ja toisaalta *kulttuurisen demokratian* kautta. Ensin mainittu viittaa siihen, että innostajat toimivat välittäjinä kansan ja taiteen välillä pyrkimyksenä se, että mahdollisimman moni ihminen voi nauttia taiteesta ja kulttuuritoiminnan muodoista (Kurki 2000, 14). Jälkimmäinen käsite kuvaa taas sitä, että kulttuuri ei ole vain joidenkin ihmisten etuoikeus, vaan kuuluu kaikkien ihmisten inhimilliseen elämään (Council for Cultural Co-operation, Council of Europe 1978). Siinä siis tavoitteena ja periaatteena on se (mts. 149), että innostajat innostavat ja saavat ihmiset itse osallistumaan ja tuottamaan kulttuuria jokapäiväiseen elämään ja arkeen kuuluvana sisältönä ja toimintona. Ikäihmiseen kohdistuvassa työssä tämä tarkoittaa työntekijän toimimista innostajana erilaisissa ikääntyneiden asumisympäristöissä. Innostaja on eräänlainen fasilitaattori, toimintaan motivoija ja uusia mahdollisuuksia avaava henkilö, joka saa alulle erilaisia prosesseja ja toimintoja yhdessä asukkaiden kanssa heidän tukemisekseen (Riekkinen-Tuominen, 2018). Sosiaalisen toiminnan tavoitteena on myös pitää mahdollisimman paljon huolta siitä, että ihmiset itse kehittelevät omia vaihtoehtojaan ja ratkaisumallejaan ongelmiinsa ja tarpeisiinsa. Tämä korostaa ajattelua missä suositaan pysyviä, jatkuvia ja toimintaa suuntavia prosesseja yksittäisten, irrallisten toimintojen asemasta (Kurki 2000, Journal.fi, 46–61).

3.4 Yhteisötaideprosessit

Yhteisötaiteessa on kyse taiteen näkemisestä avoimena tapahtumana ja prosessina, jonka arvo ei ole pelkästään konkreettisissa teoksissa. Yhteisötaiteen arvo rakentuu osallistujien sitoutumisesta, näkemyksistä, kokemuksesta ja ha-

lusta saada aikaan muutosta. Yhteisötaide voidaan ottaa osaksi julkista kehittämistä, hyvinvoinnin ja alueen vetovoiman näkökulmasta, jolloin oma panostus osallisena taideprosessiin synnyttää vaikutusmekanismeja ja merkitystä paikallisesti. Konkreettisen lopputuloksen tekemisen yhteydessä muodostamme toimintatapoja, jotka ohjaavat meitä ymmärtämään yhteisien päämäärien saavuttamiseksi tarvittavaa osallisuutta, toisaalta taiteen avoimuus merkitsee samalla sitä, että taiteilija ei voi taata, että yhteisöllisellä taiteen tekemisellä saavutetaan tiettyjä etukäteen asetettuja sosiaalisia tavoitteita. Prosessin aikana tekijät kohtaavat eettisiä ongelmia, joista osa on ennakoimattomia ja joihin on harvoin valmiita vastauksia. (Kantonen L. ja Karttunen S., 2017, 10).

Yhteisötaide käsitteenä sisältää runsaan joukon erilaisten taiteen lajien toimintaa. Yhteisötaiteeseen nähdään kuuluvaksi kaikki se luova toiminta, jonka tunnustamme ja tunnustamme taiteeksi yhteisöissämme. 2010-luvun Suomessa taidetoimintaa viedään “suorastaan trendinomaisesti perinteisen taiteen kentän ulkopuolelle” (Tähti, 2017). Usein muotona on lyhytkestoinen kokeilu tai interventio, jossa projektirahoituksella toimiva taiteilija(ryhmä) työskentelee määrätyn ajan ei-taiteilijoiden kanssa oman taiteenlajinsa menetelmin. Tämä toiminta tapahtuu monenlaisten käsitteiden alla — yhteisötaide, osallistava taide, soveltava taide, sosiaalisesti sitoutunut taide, taidelähtöiset menetelmät, hyvinvointitaide ja hoivataide — joista varsinkin viimeainitut ovat luonteeltaan kiistanalaisia.

Yhteisötaide on ollut julkisessa keskustelussa mukana suomessa vuodesta 2000 lähtien ja ensimmäiset kokeelliset käsitteet ovat 1990-luvulta. Uudelle vuosituhannelle tultaessa taiteen tutkimus on kasvanut merkittävästi kokonaisuudessaan ja yhteisötaide on koettu tärkeäksi osaksi hyvinvoinnin keskustelua ja asuinympäristön kehittämistä. Yhteisötaiteen julkinen rahoitus on rakentunut sosiaalisen osallistamisen kautta kansallisesti ja hyvinvointitutkimuksia on toteutettu useissa ympäristöissä vaikuttavuuden lisääjänä. Osallisuus ja toimijuus ovatkin keskeisiä teemoja 2010-luvun yhteiskunta ja kulttuuripoliittisessa keskustelussa (Pirnes & Tiihonen, 2010; Raivio & Karjalainen, 2013; Virolainen, 2015).

Opetus- ja kulttuuriministeriö on jakanut EKR:n kautta rahoitusta sosiaalisen osallisuuden luovien alojen hankkeille. Tavoitteena on ollut yhteiskunnallinen

kehitys taiteen vaikutuksista hyvinvointiin ja sosiaaliseen osallistamiseen. Kuntien kulttuuritoimintaan (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 2019/166) tulevat lisäykset vahvistavat kuntien kulttuuritoiminnan järjestämistä. Kuntien vastuulla on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä kuntien kulttuuritoiminta. Kunnat vahvistavat taiteen ja kulttuurin käyttöä väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä laaja-alaisesti. Kuntien on asetettava tavoitteet hyvinvointia ja terveyttä edistävälle taide- ja kulttuuritoiminnalle kuntastrategiassa, hyvinvoinnin ja kulttuurin suunnitelmissa sekä elinympäristöjen kehittämissuunnitelmissa. Tavoitteiden toteutumista seurataan osana kuntien hyvinvointikertomuksia ja strategista johtamista.

Kuva 2. Petteri Aaltolainen, Yhteisötaiteen vaikutus, merkitys, sidokset ja soveltuvuus. Ihmislähtöinen kunta seminaari, 2018.

Yhteisötaiteen eettispoliittinen pohdinta kuuluu olennaisesti, suorastaan määrittelmällisesti yhteisötaiteeseen ja on yksi sen keskeisistä liikkeelle panevista voimista. Siitä huolimatta taiteen etiikkaan ei esimerkiksi koulutuksessa ole panostettu riittävästi. Useiden kehityskulkujen seurauksena tarve yhteisötaiteen eettiseen osaamiseen viime vuosina kasvanut. Ensinnäkin osallistava ja yhteisöllinen taidetoiminta on yleistynyt 2000-luvulla nopeasti erilaisissa taiteellisissa ja ei-taiteellisissa konteksteissa. Matarasso (2019, 19) sanoo, että osallistava

taide on normalisoitunut ja siirtynyt marginaalista keskiöön. Kehitys juontuu pitkälle julkisen kulttuuripolitiikan painotuksista ja rahoituksen vastineeksi asettamista vaatimuksista. Lopputuloksena entistä suurempi joukko taiteilijoita tekee nykyisin yhteisötaidetta ja osallistavia hankkeita. Kun taidetta käytetään esimerkiksi sairaaloissa ja hoitolaitoksissa, taiteilijat kohtaavat institutionaalisen kehityksen vaatimukset ja muiden ammattikuntien eettiset koodit.

Taiteen hyvinvointia tukevien vaikutusten tarkastelu on ollut 2000-luvun aikana paljon esillä. Vaikutuksia on tutkittu yksilöiden ja yhteisöjen tasolla mm. ihmisten terveyden ja mielen hyvinvoinnin edistämiseksi, sosiaalisen osallisuuden ja aktiivisen kansalaisuuden edistämiseksi sekä elinympäristöjen kehittämiseksi. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vaikutuksista hyvinvointiin on tehty laajamittaisesti kansainvälisiä tutkimuksia ja julkaistuja artikkeleita, jotka esiintyvät yhteiskuntapoliittisissa dokumenteissa kuten WHO:n Euroopan yksikössä vuonna 2019 julkaistu raportti *Health Evidence Network synthesis report 67- What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being?* Raporttiin on kerätty aineistoa yli 900 julkaisusta, jotka ovat yli 200 katsauksesta, systemaattisista katsauksista, meta-analyyseistä ja metasysteeseistä. Nämä kattavat kaiken kaikkiaan 3000 tutkimusta ja yli 700 lisätutkimusta.

Taidetta on tarkasteltu myös kriittisenä sosiaalisena käytäntönä ja erottamattomana, itseisarvoisena osana ihmisyyttä (Laitinen, 2017). Taiteen hyvinvointivaikutuksia on arvioitu myös erilaisten spesifien kohderyhmien näkökulmasta. (Lehikoinen & Vanhanen, 2017)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin, minkälaisia vaikutuksia päivätoiminnassa käyvät ikäihmiset kokevat yhteisesti toteutettujen taidetoimintojen ja sitä edeltävän aktiivisen liikunnan aikana. Tavoitteena on ollut edistää ikääntyneiden henkilöiden toimintakykyä, henkistä vireyttä ja sosiaalisia suhteita sekä ennaltaehkäisevää, suunnitelmallista ja kuntoutumista tukevaa toimintaa. Tavoitteena on ollut myös tuottaa konkreettista uutta tietoa luovan ryhmätoiminnan hyvinvointivaikutuksista sosiaalipalveluihin.

Luovan ryhmä toiminnan tavoitteena oli vahvistaa ikäihmisille suunnattuun päivätoimintaan osallistuvien asiakkaiden voimavaroja, lisätä aktiivisuutta, avata uusia näkökulmia ikäihmisille suunnattujen palvelujen päivätoimintaan sekä tuottaa uutta tietoa yhteisötaiteen ja sosiaalisen toiminnan vaikutuksista hyvinvointiin. Kulttuurista ja luovaa toimintaa voidaan tuoda ikäihmisten arkeen monin tavoin. Kulttuurista tulee saavutettavaa, kun se tuodaan lähelle ikäihmistä (Kulmala, 292). Opinnäytetyön tarkoituksena oli arvioida luovan toimintamallin tuomista päivätoimintaan, jolloin toiminnalla kohdataan useampaa ikäihmistä samanaikaisesti ja näin saatiin arvokasta tietoa toiminnan vaikutuksista. Tarkoituksena oli myös arvioida kuinka yhteisesti toteutetut luovat toimintamallit vahvistavat ikäihmisen omaa toimijuutta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Ja, heijastuuko tämä sosiaaliseen ilmapiiriin ja miten?

Kehittämistoiminnan tuloksia pystyvät hyödyntämään kunnallisen sektorin vanhus- ja sosiaalipalveluiden asiakkaat sekä julkiset yhteisyritykset palveluissaan. Julkiset päätöksien tekijät saavat toiminnasta tietoa päätöksiensä tueksi. Toimintayksiköiden johtajat, ohjaajat ja vastuuhenkilöt hyötyvät myös kehittämistoiminnassa syntyneistä vaikuttimista. Toiminnassa syntyneitä malleja voivat hyödyntää sosiaalialan ohjaajat, taidekasvattajat. Kuvataiteen tutkijat ja ammattilaiset sekä yhteisötaiteen tutkijat ja ammattilaiset pystyvät hyödyntämään kehitystoiminnassa syntyneitä ilmiöitä. Toimintamalleista hyötyvät myös viriketoiminnan ohjaajat, taide- ja sosionomi opiskelijat. Geronomit, geronomin opiskelijat ja tutkijat saavat vaikuttavuuden tietoa aineistonsa tueksi.

Kehittämistyön tavoitteena oli;

1. Edistää ikääntyneiden henkilöiden toimintakykyä, henkistä vireyttä ja sosiaalisia suhteita sekä ennaltaehkäisevää, suunnitelmallista ja kuntoutumista tukevaa toimintaa.
2. Tuottaa konkreettista uutta tietoa luovan ryhmätoiminnan hyvinvointi vaikutuksista sosiaalipalveluihin.

Yhteisesti tehty ja koettu taideprosessi on yksi tapa luoda ja kehittää osallistavaa mallia ikäihmisten ja muistisairaitten palveluverkoston.

Kehittämistyön tarkoituksena oli;

1. Arvioida luovan toimintamallin soveltuvuutta päivätoimintaan, missä kohdataan useampaa ikäihmistä samanaikaisesti.
2. Arvioida, kuinka yhteisesti toteutetut toimintamallit vahvistaisivat ikäihmisen omaa toimijuutta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia.

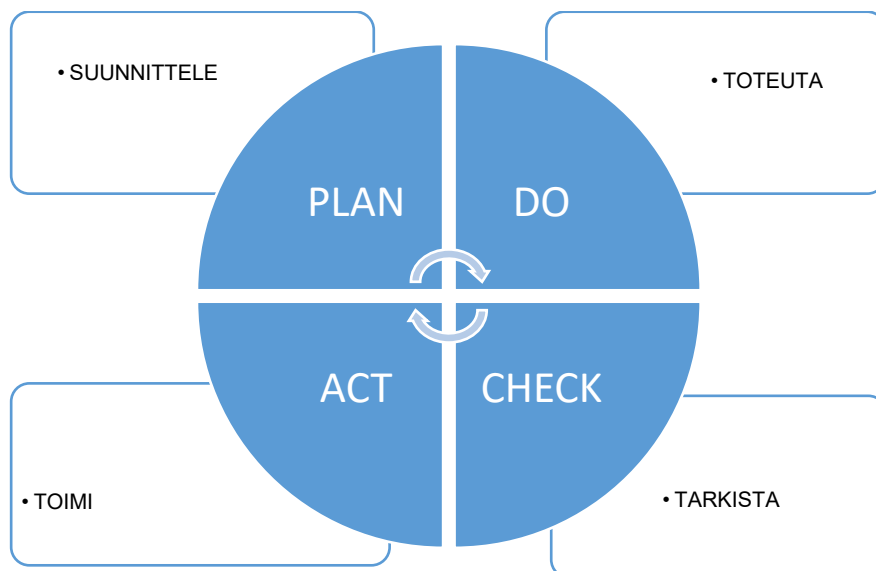
5 TUTKIMUSMENETELMÄT

Kehittämisen työmenetelminä käytettiin yhteisötaiteen kuvataidepainotteisia luovia toimintamalleja, jotka soveltuivat muistin ja aivojen aktivointiin. Ohjaajan havainnot ja seuraaminen olivat tärkeitä prosessille ja sen edistymiselle. Aineistoa kartoitettiin jatkuvana prosessina, jossa selvitettiin, että tutkimuskysymykset olivat tarkoituksenmukaisia ja taidetehtävät vastasivat kohderyhmää. Tavoitteena oli toteuttaa kaikki tehtävät osallistujien kanssa. Näin ollen pystyttiin todistamaan monia tärkeitä varsinaisen prosessin elementtejä kuten: osallistujien helppoutta noudattaa ohjeita, osallistujien helppoutta käyttää taidemateriaaleja ja osallistujien kykyä suoriutua tehtävästä. Osallistujien tunneilmaisuja tarkkailtiin sekä verbaalisesti että kineettisesti jokaisessa ryhmätapaamisessa. (Tramer, 2008)

Tutkimusmenetelmänä käytettiin laadullista tutkimusta. Yhdessä tehty – Yhdessä koettu ryhmätoimintaa havainnoitiin osallistavasti ja havainnoista pidettiin prosessipäiväkirjaa. Ryhmätoiminnan havaintoihin perustuvassa tutkimuksessa oli myös muistettava kuinka merkittäviä sosiaaliset tilanteet ovat tutkittaville ja tutkijalle itselleen. Tämä asetti joitakin rajoituksia tutkimuksen lähtökohdille. Esimerkiksi tutkijan ei ollut sopivaa toteuttaa senkaltaisia toimintoja, joita hän koki tehtävissä itse vieraaksi. Tällöin tutkija ei olisi pystynyt asettumaan tutkittavien asemaan ja tutkimus jäisi merkityksettömäksi. Tämän vuoksi osallistuvan havainnoitsijan tehtävä olisi urautua seikkoihin, joissa tutkija voi samaistua ja toimia merkityksellisesti tutkittavien kanssa. (Grönfors ym. 2011)

Laadulliseen tutkimukseen sisältyi myös avoimia strukturoimattomia teema-haastatteluja sekä ryhmäkeskusteluja. Haastattelut ja ryhmäkeskustelut nauhoitettiin. Avoimien strukturoimattomien teemahaastattelujen haasteena oli muistisairaitten verbaalisen ilmaisun niukkuus. Haastatteluista ja ryhmäkeskusteluista kuitenkin välittyi tutkimusta tukevaa aineistoa, jota käytettiin havainnoinnin apuna.

Kehittämistoimintaa ja sen etenemistä kuvaa parhaiten PDCA syklimalli, (Moen & Norman, 2009, kuva 2), joka soveltui havaintoon ja prosessinomaiseen kehittämistyöhön tässä opinnäytteessä. PDCA syklimallin mukaisesti reflektointi jokaisessa toimintavaiheessa oli toimiva ratkaisu kehittämisen kannalta. Päivätoiminnan jaksossa 1 (taulukko 1) käydyt hahmotelmat ja havainnot muokkasivat kehittämisen suunnitelmaa. Suunnittelun jälkeen siirryttiin luovan toiminnan osuuteen päivätoiminnan jaksolle 2 (taulukko 1), jonka interventioita havainnoitiin, äänitettiin, dokumentoitiin ja pidettiin prosessipäiväkirjaa. Kehittämistoiminnassa oleva interventio mahdollisti havainnon kautta ymmärryksen seuraavan toteutettavan tehtävän suunnasta ja ohjasi prosessinomaisesti toimintaa alusta loppuun.

Taulukko 1. PDCA-kehittämissykli, (mukailtu Kanbanize 2021 c)

Luova kehitystoiminta vaati useamman toteutus kerran kehittyäkseen, jolloin toiminnasta syntyviä reflektiota käytettiin uusien oivalluksien suunnittelun apuna ja vahvistamaan toiminnan samankaltaisuuden jatkumoa.

5.1 Aineiston keruu

Kehittämistoiminnan toisessa jaksossa toteutettiin 9 interventiota, jotka kaikki olivat kestoaltaan noin kaksi tuntia. Tutkimusaineistoa kerättiin osallistuvalla havainnoinnilla, tutkimuspäiväkirjaa pitämällä, valokuvaamalla ja osallistumalla itse toimintaan. Tutkimusaineiston kerääminen tapahtui päivätoiminnan asiakkailta toisen interventiojakson aikana havainnoin, prosessipäiväkirja merkinnöin ja avoimina strukturoimattomina teemahaastatteluina sekä ryhmäkeskusteluina. Haastattelumuodoksi oli valittu strukturoimaton avoin haastattelu, koska se eroaa tavallisesta keskustelusta ja koska haastattelun aiheena on tutkittava ilmiö. Tutkimuksen tekijä pitää huolen haastattelun aiheesta pysymisessä ja antaen tilanteen kehittyä tutkimuksen toimijan kertomusten varassa. (Eskola & Suoranta 1999, 87–88; Tuomi & Sarajärvi 2002, 78.) Avoin haastattelu sopi tutkimusaiheisiin ja jokaisessa interventiossa toteutettiin oma haastattelu. Toisen interventiojaksossa käydyt tehtävät poikkesivat toisistaan ja tarvitsivat mahdollisimman paljon tietoa tehtävän sopivuudesta päivätoiminnan asiakkaille. Tällä taattiin parhaiten se, ettei mitään oleellista rajata etukäteen tutkimuksen ulkopuolelle. Teemahaastattelu sopii esimerkiksi prosessiluonteisten tai muiden vastaavien ilmiöiden tutkimiseen, joissa voidaan edetä teemoittamalla aihepiiri erilaisiin alueisiin (Kylmä J. & Juvakka T. 2007, 80). Päiväkirjoihin tehdyt merkinnät ja litteroidut nauhoitteet antoivat luokittelulle niukasti materiaalia, jotta voitiin arvioida jokaista yksittäistä tehtävää ja sen soveltuvuutta päivätoimintaan muistisairaille, näin ollen yksittäisten tehtävien havainnot soveltuvuudesta päivätoimintaan nousivat tärkeään asemaan.

Haastatteluiden teemoja olivat:

Yleinen osallistava kysymys: Miltä tuntui osallistua tänään taidetoimintoihin?

Aistitehtävä kysymys: Miten koit tämän tehtävän?

Kokoava kysymys aistitehtävistä: Mikä tehtävistä oli sinulle kiinnostavin?

Ryhmäkeskustelun teemoja olivat:

Mikä oli vaikeinta tässä tehtävässä?

Mikä oli helpointa tässä tehtävässä?

Miltä tehtävän materiaalit vaikuttivat? Oliko helppo/ vaikea työstää?

Miten ohjaaja onnistui tehtävien näyttämisessä?

Oliko teillä riittävästi aikaa tehdä?

Haastatteluista

Alkuunlähtö saattoi ryhmällä olla hankalaa. Jaksaminen tai keskittyminen vaihteli interventiopäivissä ja toiminnoista ilmeni eroavaisuuksia, joka ei johtunut harjoitustehtävistä. Esimerkiksi toistuvia lausahduksista ilmeni usein asiakkaiden kanssa käydyissä keskusteluissa ja samat lausahdukset jatkuivat vielä ryhmäkeskusteluiden aikana. Haasteena voidaan pitää muistisairaana kohdalla käytyjä keskusteluja, heidän usein toistaen samoja ajatuksia toiminnoista tai tehtävistä samankaltaisesti.

5.2 Luokittelu

Luokittelun tarkoituksena oli tuoda esille interventioissa syntyvien ryhmäkeskustelujen ja teemahaastelujen avulla tehtävien vaikuttavuus. Kysymykset asetettiin tarkoin kohderyhmä huomioiden, jolloin luokittelua varten pystyisimme saamaan riittävän määrän aineistoa kuvaamaan ominaisuuksia. Jokainen interventio nauhoitettiin ja kirjattiin muistiinpanoihin. Tehtävien kohdalla esitettiin samat kysymykset, jolloin pystyttiin vertaamaan keskenään tehtävien soveltavuutta päivätoimintaan. Interventioiden aikana toteutetut keskustelut kysymyksineen nauhoitettiin ja käsiteltiin tekstimuotoon ja tämän jälkeen luokiteltiin. Luokiteltu aineisto tiivistettiin sitä kuvaaviin, luokkien välisiä eroja havainnollistaviin ala- ja yläluokkiin. Interventioissa syntyneet nauhoitukset ja päiväkirjat säilytettiin lukitussa tilassa sekä henkilökohtaisella tietokoneella salattuna. Aineisto tuhoitiin aikataulun mukaisesti opinnäytekirjoitusprosessin päätyttyä.

5.3 Havainnot

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ja varsinkin osallistuvassa toiminnassa, missä analysoidaan toimintoja havainnoimalla, on avainhenkilöllä tärkeä asema (Grönfors 2011, 41). Asiakasryhmälle entuudestaan tuttu henkilö, tässä tutki-

muksessa päivätoiminnan ohjaaja, toimi avainhenkilönä, jonka avulla kehittämistyö ja toimintojen havainnointi analyyseineen voitiin toteuttaa rennossa ilmapiiressä.

Havainnointimalli on kehitetty luovan ryhmätoiminnan vaikutusten todentamiseen, joten sitä tarkastellaan tässä luovan ryhmätoiminnan näkökulmasta. Malli on kuitenkin sovellettavissa monenlaiseen ohjattuun ryhmätoimintaan. Ihmiselle on luontaista kiinnittää huomiota itselleen tutuimpiin asioihin tai sellaiseen, joka vastaa ennako-odotuksia tilanteesta (Loughran 2006, 45). Havainnointimallin avulla varmistetaan, että havainnointi tapahtuu systemaattisesti neljästä erilaisesta näkökulmasta. Se parantaa aineiston laatua ja luotettavuutta. Havainnointia voidaan jakaa useiden havainnoijien kesken. Luovan ryhmätoiminnan havainnointiin osallistui päivätoiminnan ohjaaja sekä opinnäytetyön tekijä.

Seuraavia havaintomalleja käytettiin analysoidessa interventioita:

1. Ajallinen havainto
2. Tilallinen havainto
3. Havainto liikkeestä
4. Havainto värien merkityksestä
5. Havainto innostuksesta, keskittymisestä ja jaksamisesta

5.4 Aineiston analyysimenetelmä

Aineistojen analysointi tutkimuksessa muodostui tiedonkeruun ja analyysin sykleistä. Sykleittäin kerätyn aineiston käsittely tapahtui sisältöanalyysin avulla. Aineisto eritellään ja yhdistellään uudeksi tulkinnaksi. (Kananen 2014, 111–113) Interventiojaksoissa toteutettavien taidetoimintojen ja fyysisen aktiivisuuden vaikutuksista oli saatava riittävästi aineistoa ja kokemuksellista tietoa toimintojen soveltuvuudesta päivätoiminnan asiakkaille. Tämän takia aineistoa analysoitiin kahdella eri tavalla. Yhteisö- ja kuvataiteella on interventioiden osallistuvassa havainnoinnissa merkittävä tarkoitus. Samoin myös fyysisen aktiviteetin tuomaa vaikutusta arvioidessa. Päivätoiminnassa olevien ikäihmisten tutkimista kyselyjen ja haastattelujen avulla voidaan pitää ongelmallisena, sillä muistisairaus ja sen ilmeneminen muodostavat marginaalisen ryhmän. Havainnointimenetelmän käyttäminen haastattelujen tukena antoi kattavamman informaation

tutkittavasta ilmiöstä. Tarkoituksena oli kerätä ja saada mahdollisimman monipuolisesti aineistoa mukana olleiden asiakkaiden osallistumisesta, toimijuudesta, itseilmaisun tasosta sekä ryhmässä toimimisen vaikuttavuudesta.

Aineistoa oli jatkuvasti tulkittava ja analysoitava sekä kytkettävä teoriaan kenttätöiden eri vaiheissa. Aineiston keruu ja analyysi limittyivät toisiinsa koko kenttätöiden ajan synnyttäen sisältöä ymmärtämiseen ja tehtävien kuvaamiseen. Aineiston käsittelyyn käytin havainnointia ja sisältöanalyysiä. Litteroinnin jälkeen erittelin aineiston eri asiasisältöihin. Tämän jälkeen luokittelin aineiston etsien aineistoista yhteneväisyyksiä eli samaa tarkoittavia ilmaisuja haastatteluaineistosta sekä osallistuvien havainnoinnin tuottamasta aineistosta. Tämän yhdistin luokat uudeksi tulkinnaksi sekä havainnot eri havaintorakenteisiin näkemykseni mukaisesti. Aineiston analysoinnin jälkeen seurasi johtopäätökset, joista olen pyrkinyt tekemään mahdollisimman hyvän kirjallisen kuvauksen. (Kananen 2014, 112–113, 132.)

Miltä tehtävän materiaalit vaikuttivat? Oliko helppo/ vaikea työstää?

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
R1”Ei jälki ollut tarkkaa”	Jälki ei ollut tarkkaa	Materiaali ei synnyttänyt onnistumista	Tarkempimeediumin valinta
H1”Tolla ei parempaa saanut”	Parempaa ei saanut aikaiseksi materiaalilla	Materiaali oli haastava	
R2”Meni miten käsi toimi”	Kätteni ei toiminut kunnolla	Materiaali oli haasteellinen	Onnistunut valinta väreissä
R4”Värit oli kivat ja ei haitannut omissa käsissä”	Värit sopivat käteen	Värit eivät sotkeent	
H3”Nyt alkoi sujumaan...värit ovat hyviä”	Onnistuin, koska oli hyvät värit	Oikea materiaali autoivat tehtävässä.	
R3”Vesiväreillä oli nyt kivampi	Vesivärit olivat nyt parempia kuin lapsuudessa	Eri tunne kokemus materiaaleissa	

tehdä kuin lapsena”			Onnistunut mediumin valinta
H2” Olet valinnut meille hyvät materiaalit”	Oikean materiaalin valinta tehtävään	Onnistunut kokemus	

Taulukko 2. Esimerkki tutkimuksen kysymyksestä ja aineiston luokittelusta.

5.5 Tutkimuksen sijoittuminen ja kohderyhmä

Kehitystoiminta sijoittui Lapinjärven kunnan asukkaille tarjoamaan päivätoimintapalveluihin. Päivätoiminnan tarkoituksena on tarjota sosiaalista yhdessäoloa ja erilaisia aktiviteetteja, joilla vaikutetaan asiakkaiden arkeen. Päivätoiminnan asiakkaat ostavat päivittäisen palvelun, joka sisältää edestakaiset taksikuljetukset sekä aamupalan, lounaan ja iltapäiväkahvin. Päivätoimintapalvelut järjestetään arkipäivisin 9–15.30 välisenä aikana. Päivätoiminnan ryhmähuone on erillinen tila muusta toiminnasta ja sijoittuu palvelutalorakennukseen. Asiakaspaikoja on 8 ja tilaan on sijoitettu ruokapöytä tuolineen sekä sohvaryhmä ja tv. Asiakkaiden wc sijaitsee samassa tilassa sekä yksi erillinen yhden sängyn huone tarvittavaa lepoa varten. Ryhmähuoneessa on myös keittiö, missä ohjaaja sekä muutama aktiivista päivätoiminnan asiakkaista osallistuvat kattausten ja pöydän siistimiseen. Nämä toiminnot siivittivät myös tutkimuksen tekemistä ja päivätoiminta jakso 1 osoittautui tärkeäksi rutiinin kehittymiseksi ja oikean toiminta ajan muodostumiseksi. Ryhmätoiminta sijoittui vaihtelevasti kahteen arkipäivään viikossa. ”Yhteinen luova toimintaprosessi ja prosessia varten soveltuvat laadulliset tutkimukset toteutettiin keskiviikkoisin ja/ tai torstaisin kello 12–15 välillä.

Työskentelyn vaiheet jaettiin kahteen päivätöiminnan jaksoon, jotka sijoittuivat ajalle 9.2. - 30.6.2022.

Interventio jakso 1 Asiakastutustumiset Ohjaussuunnittelu Tutkimuslupien hakeminen	Helmikuu-Maaliskuu 2022
Interventio jakso 2 Luovan toiminnan kehittäminen Tutkimusaineiston keruu	Huhtikuu-Kesäkuu 2022

Taulukko 2. Työskentelyn vaiheet

6 INTERVENTIOT

Päivätöiminnan ensimmäinen interventio jakso **toteutettiin** 9.2.- 28.3.2022 välisellä ajalla ja tämä vaihe sisälsi kahdeksan (8) tapaamiskertaa. Päivätöiminnan ensimmäinen interventio jakso käsitti ryhmään tutustumista ja yhteisen luottamuksen rakentamista. Ryhmässä oleminen ja avoimet keskustelut toimivat avauksina luovan ryhmätöiminnan jaksolle ja toimivan tutkimusmuodon rakentamiselle. Tämän laatuinen lähestymistapa on prosessina tärkeä, luovan yhteisöllisen rakenteen kannalta.

Luovan yhteisötöiteen toteutus ja laadullinen tutkimustyö päivätöiminnan toinen interventio jakso **toteutettiin** 1.4.-30.6.2022 välisenä aikana. Päivätöiminnan toinen interventiojakso käsitti kaksitoista (12) ohjauskertaa, jonka aikana toteutettiin yhdeksän (9) luovaa toimintamallia, jotka muodostivat kehittämistyön Yhdessä tehty - Yhdessä koettu kokonaisuuden, jota arvioitiin laadullisen tutkimuksen menetelmin.

Kehitystöiminnan kohderyhmänä olivat Lapinjärven Mainiokoti Lukkarin päivätöiminnan asiakkaat. Asiakkaiden ikäjakauma oli 66–94 vuotta. Asiakasryhmässä oli aluksi yksitoista (n=11) henkilöä, joista naisia oli kuusi (n=6) ja miehiä oli viisi (n=5) henkilöä, joka väheni tutkimuksen aikana kenttävaihe 2:n tullessa

kahdeksaan (n=8) henkilöön, joista naisia oli viisi (n=5) ja miehiä kolme (n=3) henkilöä. Lievää muistisairautta esiintyi kuudella henkilöllä. Huonokuuloisuutta oli yhdellä (n=1) henkilöllä, jolla esiintyi alkavaa muistisairautta. Toimintatukea (pyörätuoli) tarvitsi yksi (n=1) henkilö, jolla esiintyi lievää muistisairautta. Ryhmän kolmen (n=3) henkilön kohdalla oli kyseessä myös ikääntymisen mukana tuomaa fyysistä ja psyykkistä heikkenemistä, ja he tarvitsivat päivätoiminnassa oleviin rutiineihin jonkin verran ohjaajan apua. Yhdellä (n=1) asiakkaalla oli afasia. Ryhmässä fyysisesti aktiivisia oli seitsemän (n=7) henkilöä, joiden kanssa pystyttiin toteuttamaan fyysistä aktivointijumppaa vilkastuttaen verenkiertoa ennen ryhmässä tapahtuvaa luovaa toimintaa.

Yhdessä tehty – Yhdessä koettu interventioitten tarkoituksena oli hahmottaa senkaltaisia taidetoimintamuotoja, joita voitaisiin toteuttaa yhdessä jokaisen päivätoiminnassa käyvän asiakkaan kanssa. tavoitteena on ollut myös yhteisesti tehdyn jaettu kokemus ja tämän jakaminen asiakkaiden kesken. Interventiossa keskityttiin avoimeen asiakaslähtöiseen toimintaan. Tämä tarkoitti ennalta suunniteltujen tehtävien kohdalla aiheesta pysymistä, mutta asiakkaan oman ajallisen toimintatavan hyväksymistä.

Päivätoiminnan asiakkaiden kanssa tapahtuvat interventiot aloitettiin helmikuussa 2022. Päivätoimintaan suunnattu yhdessä tehty ja yhdessä koettu kuvasi tavoitetta rakentaa luovuuden innostamista ja yhteisö- ja kuvataiteen avulla sekä yhdessä tekemisen merkityksen korostamista sekä omien tuotoksien yhteistä jakamista siihen liittyvien muistojen ja kokemusten näkökulmasta. Tärkeänä sisällön suunnittelussa oli, että toiminta on realistista ja sen jatkuvuus olisi mahdollista kehittämistoiminnan päättymisen jälkeen.

Taidetoiminnan alkamisen tavoitteeksi sovittiin asiakkaille järjestettävästä ensimmäisestä kenttävaiheesta. Tämä vaihe oli kaikkein ratkaisevin. Tarkoituksena oli madaltaa kynnystä osallistua yhteisö- ja kuvataidetoimintaan, koska yhteisesti toteutettu taide oli asiakkaille sanana ja toimintamuotona vieras. Kehittämistoiminnan suunnittelun, joka muodostui päivätoiminta interventio jakso 1:n aikana, toteutti yhteisötaiteilija. Yhteisötaiteilija toteutti myös päivätoiminnan asiakkaille tarkoitetut päivätoiminnan interventio jakso 2:n. Kehittämistoiminnan toteutuksen menetelminä olivat yhteisötaiteen osallistavat menetelmät, kuten leikki, sanataide, esineteatteri ja kuvataide (maalaukset, muovailu). Myös muistelu

kuului interventioiden toimintamuotoihin. Päivätoiminnan taholta tärkeänä tavoitteena kehittämistyön aikana oli rikastuttaa asiakkaiden arkea ja lisätä asiakkaiden ja henkilökunnan yhdessä tekemisen hetkiä yhteisötaiteen osallistavien menetelmien ja kuvataiteen avulla. Interventioihin osallistuvalla ohjaajalla oli mahdollisuus nähdä, kokea ja havainnoida asiakkaiden osallistumista, tehtävien vaikuttavuutta, voimavarojen käyttöä ja persoonallisia ominaisuuksia. Interventioiden tavoitteena oli monipuolisesti tuoda vaihtelua asiakkaiden iltapäivään ja rikastuttaa arjen kokemista. Tarkoituksena oli, että kehittämistehtävän jälkeen ohjaajalla olisi uusia menetelmiä kulttuuri- ja taidetoiminnan järjestämiseen.

6.1 Päivätoiminnan interventio jakso 1

Tässä luvussa käsitellään päivätoiminnan interventio jaksojen 1:n ja 2:n aikana toteutettuja toimintoja. Toiminnot perustuvat interventioiden autenttisiin tilanteisiin. Interventioissa tilanteet ovat tallennettu valokuvoin, päiväkirjamerkinnoin ja havainnoimalla. Interventiot ovat kuvattu kronologisessa järjestyksessä. Mukana on tulkintoja, jotka perustuvat kerättyyn havainnointimateriaaliin osallistujien osallistumisen asteesta, toiminnan vaikutuksen näyttäytymisestä ja sanallisesta ilmaisusta. Asiakkaille suunnattujen interventioiden päiviksi oli sovittu keskiviikon ja torstain iltapäivät. Toiminnot sijoitettiin iltapäivälle kello 12–15 välille, johon sijoitettiin myös iltapäiväkahvit. Kahvihetki tuki työskentelyä toimiessaan yhteisinä palautekeskustelun hetkinä osallistujille sekä ohjaajalle. Interventiot toistettiin viikoittain pois lukien toimintojen välissä olevat päivätoiminnan ohjaajan neljän viikon lomajakso ja opinnäytetyön tekijän kahden viikon sairauspoissaolo koronan takia. Taukojen jälkeen interventiot käynnistettiin toimimalla ensimmäiset kaksi kertaa jakso 1:n mukaisesti. Tällä varmistettiin jo muodostunut rento lähestymistapa ennalta tuttuun toimintaan. Päivätoiminnan ohjaaja (ammattinimike) osallistui kaikkiin interventioihin, tukien ja vaikuttaen interventioiden onnistumiseen. Tavoitteena oli, että ohjaaja saisi osallistumisensa myötä taidetoiminnoista arvokasta kokemusta, joita voidaan myöhemmin hyödyntää päivätoiminnoissa.

Päivätoiminnan interventio jakso 1 (8 krt) aloitettiin covid-19 rajoitusten jälkeen 5.2.2022.

Aloitimme ensimmäisen tutustumiskerran musiikin tahdittamana. Rento yhdessä olemisen pääsi kehittymään rauhassa. Savikiekko matkalevysoitin otettiin esille ja soitimme vanhoja musiikkikappaleita ja tutustuimme toisiimme.

Kuva 3. Matkalevysoitin vuodelta 1930.

Aloitukset olivat rauhallisia ja tunnelma positiivinen. Vanhat musiikkikappaleet nostattivat muistoja mieleen. Kuuntelu tapahtui päivätoiminnassa samaan aikaan ja jatkettiin koko jakso 1:n läpi. Sanoitimme tutuista ikivihreistä musiikkikappaleista koettuja muistoja. Kappale nostatti mieleen kesäpäivät, lavatanssit ja reippaan meiningin nuoruusvuosilta. Metsäpirtissä pidetyt salataanssit porukoille so-tavuosina Karjalassa. Harjoittelimme yhden väriaistiharjoituksen musiikkikappaleesta "O sole mio". Musiikki kehitti aistituntemuksia, joita muodostettiin vä-reiksi. Väreinä mieleen tulivat sininen taivas, keltainen ilo, oranssi ajoi vauhtiin ja vaalean punainen loi heleän tunteen muistoista.

Luovana ilmaisullisena tavoitteena oli pystyä sanoittamaan musiikkikappaleen tuomaa tunnelmaa väreinä. Päivätoiminnan ensimmäisen jakson aikana musiikin kuuntelu ja kevyet väriharjoitukset sekä ajankuvaukset olivat tärkeässä roolissa muodostaen mielekkään ja turvallisen yhdessä olemisen hetken. Myös musiikin vaikutukset näkyivät asiakkaiden innostumisina ja tarkkaavaisuuksina kappaleita ja esittäjiä kohtaan. Muistisairauksien Käypä hoito -suosituksissa

musiikki listattiin yhtenä lääkkeettömänä hoitomahdollisuutena (Kulmala, 291). Myös yhdessä oleminen ja tekeminen pienin askelin synnyttää ikäihmiselle ja muistisairaana mielelle hyvinvoinnin merkityksen. Viikoittaiset interventioiden rutiinit jaksossa yksi loivat asiakkaille turvallisen lähestymisen ja luontevan vuorovaikutuksen kuljettaessa toimintaa päivätoiminta jakso 2:sta kohden.

Fyysinen aktiivisuus lisääminen interventioihin oli tärkeitä luovan toiminnan rinnalle. Ensimmäisessä jaksossa otettiin käyttöön fyysisen aktiivisuuden lisääminen tapaamisten alkuun. Uusina toimintoina arvioitiin asiakkaiden aktiivisuuden lisääntymistä ja tämän jatkumista siirtyen taiteelliseen työskentelyyn. Fyysisen toimintakyvyn ylläpitäminen arvioitiin toiseksi tärkeäksi toimenpiteeksi ikäänntyneiden ja varsinkin päivätoiminnoissa olevien asiakkaiden parhaaksi. Vanheneminen altistaa monille sairauksille.

Kuva 4. Intervention aloitus tuolijumppa-nauhajumppa yhdistelmällä.

Liikunnan lisääminen arkeen vaikuttaa myönteisesti kaikkien keskeisten kansansairauksien, kuten kasvussa olevien muistiongelmien ehkäisyyn. Liikunta vaikuttaa keskeisesti myös älyllisiin toimintoihin. (Kulmala, 112) Ja, liikunnasta saadaan lisää tehoa yhdistämällä se muihin hyviin elintapoihin, kuten pystymme osoittamaan kenttävaihe toisen interventioiden kohdalta. Liikkuminen oli myös loistava avain asiakkaiden uusien voimavarojen löytämiseen, jonka pystyimme toteamaan vasta useamman kuukauden yhtäjaksoisilla toiminnoilla. Havaittavia tunnusmerkkejä oli kiinnostuksen lisääntyminen ja muistojen jakaminen yhtei-

sesti. Vahva aktiivinen läsnäolo ja kiinnostus toimintoja kohtaan kasvoi kokonaisuudessaan ensimmäisen kenttävaiheen aikana. Päivätoimintaan rakennettiin fyysistä aktiivisuutta lisäävän rutiininomaisen toiminnan (mts. 116), joka toteutettiin aina saaman aikaan ennen luovaa yhteistoimintaa ja jatkettiin samankaltaisena koko toisen kenttävaiheen ajan.

6.1.2 Päivätoiminnan interventiojakso 2

Päivätoiminta jakso 2 interventiot sisälsivät yhdeksän (9) yhdessä toteutettua luovaa ilmaisutehtävää, jotka toteutettiin kahdentoista (12) tapaamiskerran aikana. Tehtävien tavoitteina olivat kognitiiviset harjoitteet, tunnemuistin ja tämän avulla syntyvien kokemusten ilmaisu ja sanoittaminen. Erityisesti muistisairaille taiteen ja kulttuurin merkitys hyvinvoinnin tukena on tärkeä. Taide interventioihin osallistujat oppivat uusia tekniikoita, muistavat jotain vanhoja, tekevät päätöksiä, kokevat uusia visuaalisen ilmaisun maailmoja ja usein katsovat syvästi itseensä vastatakseen elämänsä kysymyksiin, jotka ovat saattaneet jäädä heillä piiloon vuosiksi. Tämänkaltaiset toiminnot haastavat aivot. Taidetoiminnot myös jatkuvat useiden kertojen ajan ja tällaiset jatkuvat toiminnot haastavat aivot ja edistävät aivojen plastisuutta (Cohen, 2006). Taiteen vaikutusta on tutkittu usein ulkopuolisen katsomisen vaikutuksesta positiivisella tavalla muisti- ja ajattelutoimintoihin (Kulmala, 2011). Yhdessä tehdyn – Yhdessä koetun luovan toiminnan tarkoituksena on ollut löytää vaikutuksia yhteisesti tekemisen, katsomisen ja kokemisen kautta. Tavoitteena oli kartoittaa annettujen ilmaisutehtävien kautta senkaltaisia toimintoja, jotka kehittävät Jokainen interventio aloitettiin 15–25 minuutin nauhajumpalla (kuva 4) tai saliharjoittelulla, joilla aktivoitiin kehon lihaksistoa ja lisättiin verenkierron vaikutusta aivoihin.

6.2 Luovat menetelmät

Luovista tehtävistä neljä ensimmäistä syntyivät ensimmäisen kenttävaiheen aikana ja olivat yhteisten kokemusten myötä syntyvien prosessien tuloksia. Asiakkaiden toimintaa havainnoiden kehittyi senkaltaisia harjoituksia, jotka vahvistaisivat tunnekokemuksia ja mielikuvia. Liian vaikeasti toteutetut luovat toiminnot karsittiin pois ja pyrittiin luomaan tuttuuden tunnetta käytettäviin materiaaleihin. Kehittämistoiminnan luovat harjoitteet eivät saaneet kestää ajallisesti liian kauan ja tämä otettiin huomioon tehtäviä suunnitellessa. Tehtävät viisi–seitsemän syntyivät aina edellisen toiminnan kautta syntyvässä prosessissa.

Tämä prosessi suuntautui suoraan toiminnan kehittäjään, koska asiakkaat toivoivat, että heidän ei tarvitsisi esittää tehtävistä toiveita vaan ottivat vastaan kaikki mitä suunnitettiin. Kahdeksas tehtävä oli haasteellisin ja pitkäkestoisin interventio. Tehtävää kahdeksan suunniteltiin tavoitteellisesti ja ohjattiin kaikkia aikaisempia toimintoja mahdollistamaan tämä yhdessä tehty ja koettu toimintamuoto. Tehtävä yhdeksän syntyi vahingossa taiteilijan omassa prosessissa, joka jatkui kehittämistoimintojen jälkeen vielä useita kuukausia.

Luovien 1–8 tehtävien menetelmät avattiin interventioissa tunnemuistin kautta, jolloin asiakkaiden annettiin syventyä aistiärsykkein kyseiseen tehtävään. Tehtävä 9 toteutettiin ilman tunnemuistia. Tehtävässä keskityttiin suoraan tehtävänannon mukaiseen pistepiirtämiseen ja tämä heijastui toisilla asiakkailla väsymiseen keskittymisen äärellä.

Tehtävää yhdeksän on toteutettu, niin päivätoiminnassa kuin yksittäisten asiakkaiden kanssa osana kunnan muistisairaille ikäihmisille suunnattua hyvinvointipalvelua. Harjoitteen toteuttajana toimii edelleen kehittämistoiminnan ohjaaja.

Interventioitten tehtäviä olivat,

Tunnevärit

Ääniharjoitus-tunne-mielikuva-piirustus

Oma koti - Muistot omasta kodista piirustus

Räsymatto – Kognitiivinen väriharjoitus

Oma merkki – Hannun vaakuna piirustus – merkkien merkitys

Levyraati – Kuuntelu ja arviot – keskittyminen ja yhteinen keskustelu

Kansallispuku – piirustus ja vesivärit – miltä alueelta olemme tulleet ja muistammeko omat kansallispuvut?

Meidän tanssimme – tarinan kerronta, yhteinen keraaminen taideteos

Piste – kognitiivinen piirustusharjoitus ruutupaperille

6.2.1 Ensimmäinen interventio: Tunnevärit

Tavoitteena oli löytää asiakkaiden kaksi tunneväriä ja muodostaa näistä väripinnat vastakkain havainnointia varten (kuva1). Tehtävässä kaksi tunneväriä väritettiin piirustuspaperille. Työvälineinä käytettiin öljypohjaisia ammattipastellivärejä ja 160 g pastelliliiduille soveltuva paperia. Tehtävässä kahdesta vastakkaisesta tunneväristä muodostetaan abstrakti väripinta. Tunnevärinä käytetään suosikki väriä tai miellyttävää väriä, mistä henkilö on aina pitänyt ja vastakkai-

Kuva 5. Tunnevärit harjoitus

senä tavoitellaan negatiivista väriä tai tämän puuttuessa sen hetkistä neutraalia väriä, jolla ei ole merkitystä tai puuttuu tunnekokemus. Harjoituksessa värit koskettavat toisiaan keskenään ja peittävät yhdessä paperin alueen kokonaisuudessa, koska valkoista tai mitä väriä paperi edustaa ei saa jäädä näkyviin, tämän ollessa tällöin kolmas väri. Jokainen asiakas osallistui väritehtävän tekemiseen. Tehtävä toistettiin seuraavana päivänä. Näin pystyin havainnoimaan, muuttuvatko henkilökohtaiset värit tehtävän sisällä seuraavana päivänä.

Kaikille asiakkaille materiaali ja sen työstäminen oli vierasta. Tekeminen kuitenkin käynnistyi luontevasti ja jokainen asiakas löysi mieleisensä tunneväriparit, joita väritettiin paperille. Tunnelma oli rauhaista ja keskittynyt koko työskentelyn ajan.

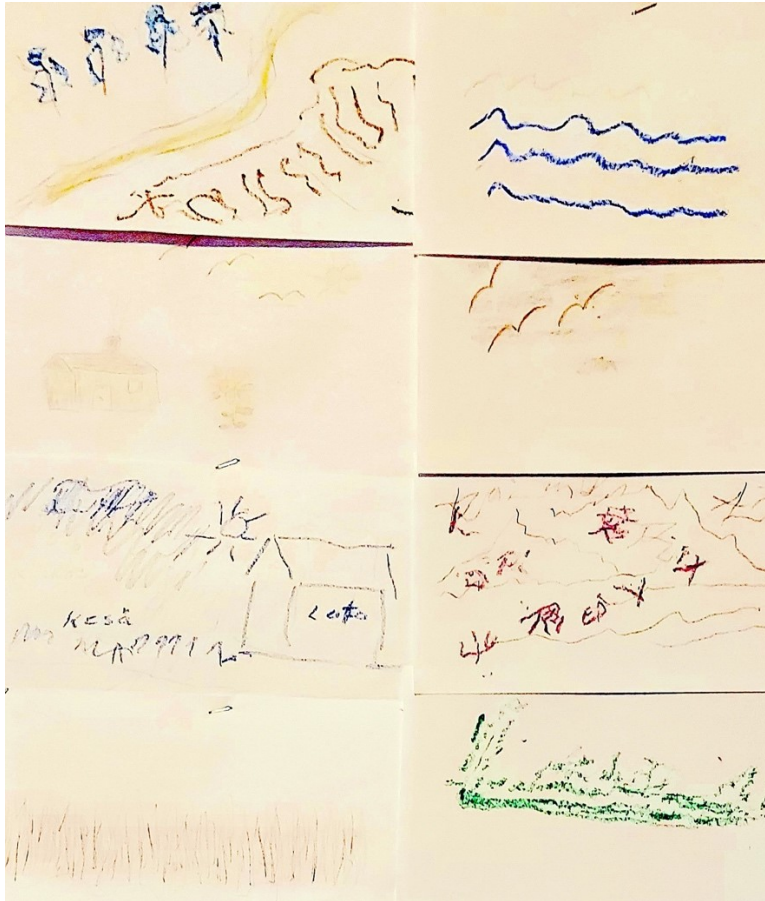
Tehtävän materiaalit: 160 g piirustuspaperi ja vahapastelliliidut

6.2.2 Toinen interventio: Ääniharjoitus - mielikuva piirustus

Toiseen interventioon osallistui kahdeksan päivätoiminnan asiakasta. Intervention tavoitteena oli herättää mielikuvia äänimaiseman avulla. Kuuntelun jälkeen piirretään pastelliväreillä mielikuvassa syntyviä jälkiä paperille. Aloituksessa tärkeintä oli rauhoittuminen ja keskittyminen tehtävään. Ohjaaja kertoi tehtävän kulun aluksi ja mitä tehtävässä oli tarkoitus tehdä. Asiakkaat kuuntelivat keskittyneesti tehtävän kuvauksen. Ennen kuuntelemisen aloitusta jaettiin valmiiksi paperit kaikille sekä valittiin edellisessä interventiossa tutuksi tullut positiivinen tai lempiväri. Väriin ei tarvinnut olla sama kuin edellisellä kerralla, koska tunneväri saattoi vaihdella päivien mukaan ja näin saadaan kaikille miellyttävä tehtävän aloitus. Aloituksessa huoneen valaistusta vähennetään ja katsotaan, ettei ole ylimääräisiä häiriötekijöitä. Äänimaailma sisälsi suomalaisesta järviolueen ympäristöstä otettua äänitallennetta. Äänimaailma sisälsi veden, lehtien ja tuulen ääntä. Kuuntelun jälkeen asiakkaita pyydettiin synnyttämään mielikuvaa äänimaiseman perusteella.

Piirtäminen tuntui osallistujista alkuun vaikealta, koska piirtämisen kynnyks ja oman mielikuvan piirtäminen paperille oli haasteellista. Osalta kului aikaa mielikuvan hahmottamiseen, sillä menetelmän ymmärtämisessä ja toteutuksessa oli aluksi vaikeuksia kahden eri toiminnan yhdistämisen takia. Ohjaajan täytyi löytää vapaampia ratkaisuja mielikuvan avaamiseen. Sanallisesti asiakkaat pystyivät kuvailukerrontaan ohjaajalla, mikä oli tärkeä apuväline ohjaajan muodostaessa pelkistetyn lähestymistavan omalle mielikuvalle. Tällöin kehittyi tunne viivasto, joka sai vaeltaa vapaasti paperilla, kun äänimaisema aloitettiin uudestaan. Nyt mielikuva piirrettiin värikynillä vapaammin paperille ja tehtävän jälkeen keskusteltiin jokaisen kanssa henkilökohtaisesti mielikuvasta ja miten se ilmenee piirustuksessa. Tehtävässä ilmeni kuinka keskittyminen ja virittäminen aiheeseen voi kestää ja vaatii ohjaajalta kärsivällisyyttä ja tarkkaa havainnointia. Äänitallenteen pituus oli 6 minuuttia ja kuuntelua toistettiin kolmesti. Kolmannella kerralla asiakkaat hahmottivat oman mielikuvan ja alkoivat välittömästi piirtämään äänimaailman aikana.

Kuva 6. Äänimaisemamielikuvat paperille piirrettynä

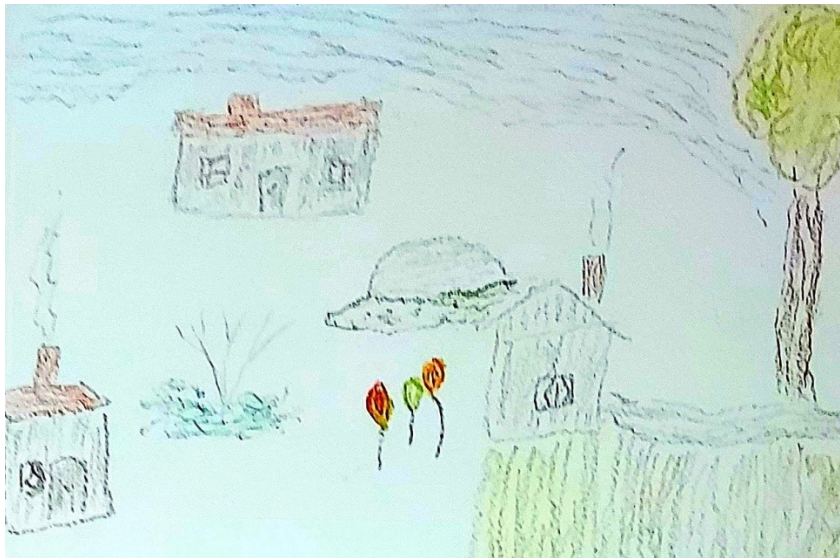
Asiakkaiden yhdessä jaettu piirtämisen hetki oli tärkeä, joka tarttui tekijöitten mieleen. Yhdessä sanallistettiin mielikuvakokemukset ja paperille syntyneet muodot, värit ja kuvat. Intervention lopussa osallistujilta kysyttiin vuorollaan, mitä kukin piti kyseisestä toimintakerrasta. Vastauksista kuvastui, kuinka yhdessä tekeminen kannusti osallistumaan sekä tehtävän jälkeinen keskustelu aiheen ympärillä. Muistelu joka mielikuvien aikana syntyi, koettiin tärkeiksi, mutta mielikuvan piirtämisessä oli haasteita. Ymmärrys vapaasta kokemisesta ja assosiaation mukana oleminen tehtävässä oli haasteellista. Kuitenkin toiminnan mukanaan tuoma uutuudentunne synnytti kiinnostusta.

Tehtävän materiaalit: Äänimaisema tallenne, 80 g paperi ja öljypohjaisetpasteliidut.

6.2.3 Kolmas interventio: Oma koti - muistot omasta kodista piirustus

Kolmannen taideintervention tavoitteena oli muistella oma nykyistä kotia tai lapsuskotia, mikäli asui palveluasumisen muodossa tai nykyiseen asumiseen ei

ollut syntynyt muistoja. Omasta kodista piirrettiin tärkein kohta, joka muodostui heti mieleen tehtävänannon jälkeen. Ohjaaja ohjeisti ja ohjasi yksityiskohtaisesti tehtävää alusta loppuun. Piirtämistä jatkettiin niin kauan kuin asiakas jaksoi muistella oman kodin piirteitä tai yksityiskohtia kodista. Taideinterventioon osallistui yhdeksän asiakasta, päivätoiminnon ohjaaja. Toiminta alkoi tutuilla nauhajumpalla ja kuntosaliharjoitteilla. Päivän yhdessä tekeminen ja kokeminen päätettiin kahvihetkeen. Kahvihetken aikana keskusteltiin piirtämisestä ja omista muistojen havainnoista kodista ympäristöineen ja oliko näitä vaikea piirtää. Monissa keskusteluissa palattiin lapsuusmuistoihin kuten myös tässä harjoituksessa. Muistoja tuli evakkomatkasta, lapsuudesta Karjalassa, jalassa olleesta kipsistä, joka laahattiin lattiaa vasten rikkonaiseksi, erilaisista leikeistä, kuten kymmenen tikkua laudalla, kansakouluajoista ja matkan taittamisesta koulun ja kodin välillä sekä kodin turvallisuuden tunteesta. Yhdessä kokemisen hyvänä rakenteena voidaan pitää kuuntelua, koska kaikki eivät pystyneet puhumaan selkeästi haluamaansa, mutta kuuntelivat mielellään ja nyökyttelivät kokeneensa vastaavanlaisia tilanteita elämässään.

Kuva 7. Asiakkaan Omakoti harjoitus, öljypastelliliidut paperille.

Teosten katsominen ja teoksista keskustelu osoitti sen, miten aihevalinta kannattaa liittää elettyyn elämään ja siitä nouseviin muistoihin.

Tehtävän materiaalit: 160 g piirustuspaperi ja öljypohjaiset pastelliliidut.

6.2.4 Neljäs interventio: Räsymatto – kognitiivinen väriharjoitus

Neljännessä interventiossa tehtiin kognitiivinen väriharjoitus räsymatto.

Harjoituksessa käytettiin öljy- ja kuivapastelliliituja ja näille soveltuvaa paperia. Väriharjoituksessa synnytettiin neljällä värillä räsymattomainen värijärjestys suunnitelma, jota asiakas pyrki rytmittämään samassa järjestyksessä niin kauan kuin hän jaksaa muistaa. Värittäminen lopetettiin heti kun ensimmäinen unohdus tuli. Tämän jälkeen pidettiin lepotauko ja sitten harjoitus toteutettiin samalla tavalla uudestaan.

Näin pystyimme havainnoimaan miten asiakas jaksa keskittyä toistoihin, joka toteutettiin visuaalisesti. Ennen päivän tehtävää jumpattiin jäsenet vetreiksi ja mieli virkeäksi. Mukana oli tällä kertaa kahdeksan asiakasta ja ohjaaja. Harjoitus osoittautui puolelle asiakkaista haasteelliseksi, koska muisti oli heikentynyt jo niin paljon, että tehtyä väriivajärjestyksen rytmistä ei pystytty toistamaan kovinkaan pitkälle. Tehtävän lopuksi käytiin jokaisen kohdalta läpi, miten harjoitus omasta mielestä sujui ja mitä haasteita kukin koki tehtävän aikana. Haasteina oli keskittymisen ja ymmärrys, kuinka ei pysty muistamaan kuin vähäisen samaa rytmitystä. Tämän tilanteen harmittaminen johti siihen, että tehtävä toteutettiin vielä uudestaan, jotta pystyttiin havaitsemaan asiakkaan väsymisen ilmiö ja onko tällä vaikutusta päivän muuhun toimintaan.

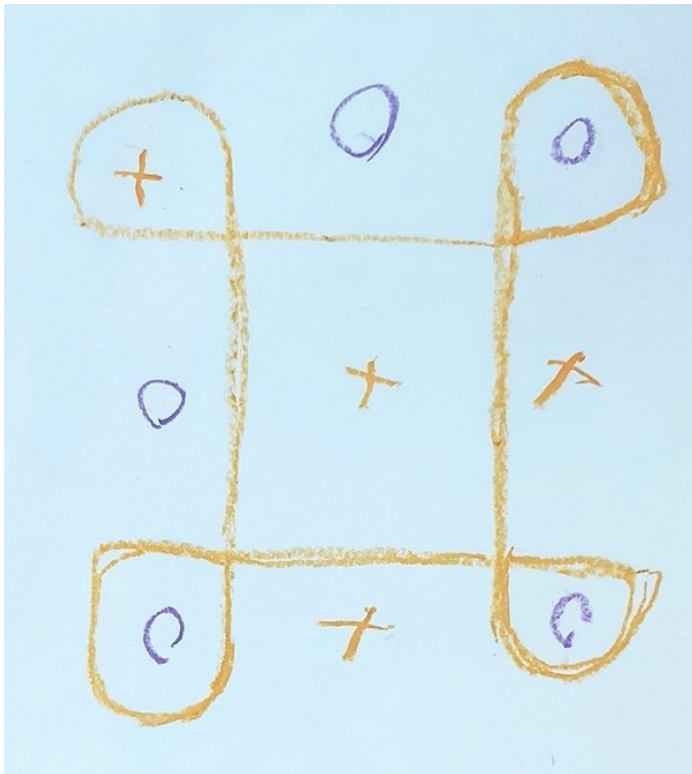

Kuva 8. Räsymattoharjoitus. Väritoistot oikealta vasemmalle. Poikkeavuus kolmannessa sarjassa.

Tehtävän materiaalit: 160 g piirustuspaperi ja öljypohjaiset pastelliliidut.

6.2.5 Viides interventio: Oma merkki – Hannun vaakuna piirustus – merk- kien merkitys

Viides interventio piti sisällään yleisiä-, kansallisia- ja sukumerkkien piirtämistä. Lapinjärven historiassa on monilla suvuilla omat merkit. Merkit ovat ajoilta, jolloin ei osattu kirjoittaa. Tekniikkana käytettiin tuttuja väriliituja ja sille soveltuvaa paperia. Tehtävän tarkoituksena oli synnyttää kuvallinen merkkien muistelo, jota sanoitettiin kertomalla missä merkkejä käytetään tänä päivänä. Tavoitteena oli myös piirtää muistista tutuksi tullut merkki. Viidennessä interventiossa oli kahdeksan asiakasta ja ohjaaja. Tehtävä osoittautui hankalaksi juuri muistamisen kaventumisen takia. Asiakkaat tarvitsivat apua merkkien löytämiseen, joten heitä helpotettiin muistelemaan viiden sentin kolikkoa ja sen molempia kuvapintoja.

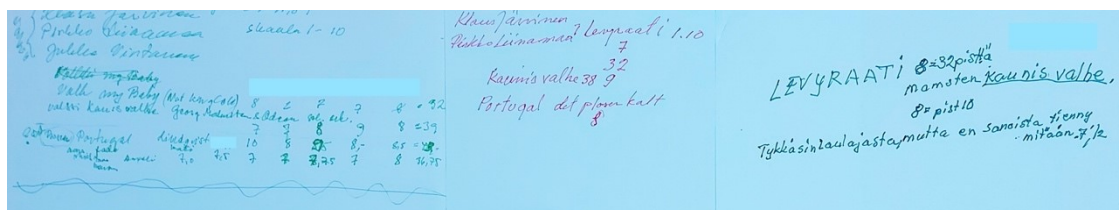
Kuva 9. Öljyliiduilla tehty Hannun vaakuna on muuttunut pelialustaksi asiakkaiden toimesta.

Tämän muistivat lähes jokainen ja myös merkin nimeltä. ”Hannun vaakuna” ja kuvion piirtäminen muistista otettiin uudeksi tavoitteeksi. Useat osallistujat tarvitsivat kuitenkin apua piirtämiseen muistista. Kannustaminen oli tärkeää ja, että päivätoiminnan ohjaaja osallistui sanoittamaan tehtävää osallistujille, joilla oli hankalaa piirtämisessä muistista. Menetelmä vaikutti kuitenkin alkuhankaluuksien jälkeen soveltuvan hyvin osallistujille ja paperit täyttyivät yksilöllisistä ”Hannun vaakunoista”. Valmiiden piirustusten katselu oli tärkeä hetki kaikille. Katsomisen aikana kuvastui arvostus ja ihailu jokaisen työtä kohtaan. Asiakkaiden voimaantumisen ja näkyväksi tulemisen kokemus oli nähtävissä näissä yhteisissä katsomisen hetkissä muun muassa tyytyväisyytenä ja onnellisuutena omasta aikaansaannoksesta. Voimaantuminen näytti myös olevan vahvasti kytköksissä juuri sen hetkiseen sosiaaliseen todellisuuteen, mitä lisäksi yhteisesti koettu vahvasti.

Tehtävän materiaalit: 160 g piirustuspaperi ja öljypohjaiset pastellilidut.

6.2.6 Kuudes interventio: Levyraati, kuuntelu ja arviot

Kuudennessa kokoontumiskerrassa järjestettiin levyraati. Ensimmäisessä kentävaiheen interventioissa tutuksi tullut levysoitin otettiin esille sekä valikoituja musiikkikappaleita, joita oli kuunneltu aikaisemmin. Tällä kertaa oli musiikkikappaleiden arvostelluitten ja ajatuksien vaihtamisten vuoro. Tavoitteena interventiolla oli omien mielipiteiden sanottaminen ja oma pisteytyskirjanpito musiikkikappaleista. Osallistujia oli seitsemän sekä päivätoiminnan ohjaaja, joka osallistui keskusteluun ja toimi havainnoijana. Levyraadissa arvosteltiin neljä musiikkikappaletta, joista kaksi oli suomenkielistä ja kaksi ruotsinkielistä. Kahden asiakkaan äidinkieli oli ruotsi ja näin varmistettiin tasapuolinen musiikki kokemus.

Kuva 10. Asiakkaiden Levyraadissa pidettyjä pisteytysmuistiinpanoja.

Musiikkikappaleet olivat asiakkaiden valitsemaa savikiekkolevyjen kavalkadista. Jokaisen soitannan jälkeen musiikkikappale arvosteltiin asteikolla 1–10. Musiikkikappaleitten kuuntelu ja sanoittaminen toimi viidellä asiakkaista hyvin koko intervention ajan. He pystyivät intensiivisesti keskittymään musiikkikappaleiden kuunteluun ja arvioimaan näitä numeerisesti. Oma kirjanpito oli myös heille helpompaa. kaksi osallistujaa ei pystynyt täyspainoiseen keskittymiseen toiminnassa ja musiikin arvostelu tuotti heille ylimääräistä päänvaivaa. Havaittavissa oli paljon ylimääräistä omaa toimintaa ja puhetta. Omien mielipiteiden sanoittaminen oli kaikille aluksi haasteellista. Intervention loppuun keskustelimme omien mielipiteiden merkityksestä ja kävi ilmi kuinka vähän omia tunteita ja mieltymyksiä yleensä oli sanoitettu tai tuotu esille arjessa.

Tehtävän materiaalit: Savikiekko levysoitin ja savikiekot, paperi ja kynät.

6.2.7 Seitsemäs interventio: Kansallispuku, piirustus ja vesivärit

Kuva 11. Lapinjärven kansallispuvun myssyaiheisiä akvarellimaalauksia.

Seitsemänten interventioon osallistui seitsemän asiakasta ja päivätoiminnan ohjaaja. Interventiossa otettiin käyttöön vesivärit tai akvarellivälineet taiteilijatermein sanottuna ensimmäistä kertaa. Aiheena interventiossa oli kansallispu-kumme. Asiakkaat katsoivat ja keskustelivat yhdessä syntymäpaikkakunnan kansallispu-kuja ja Lapinjärven kansallispu-kuja. Joillakin oli oma kansallispu-ku tallella. Pukujen yksityiskohdat ja värit olivat tärkeitä keskustelun aiheita sekä myssyn muoto ja myssyssä oleva reunus, joka on omanlainen jokaisessa kan-sallispuvussa. Tehtävän malliksi otettiin Lapinjärven kansallispu-ku. Työskente-lyn materiaalivannoissa on kiinnitettävä huomiota paperin laatuun, värien kylläi-syyteen ja siveltimien oikeaan kokoon, jolloin toteutettava aihe innostaisi asiak-kaita kokeilemaan veden vaikutusta väriin ja siveltimen liikkeeseen, joka on olennaista akvarellitekniikassa.

Asiakkaiden aikaisempi kokemus vesiväriellä työskentelystä vaikutti aiheeseen mukaan lähtemiseen ja osa tarvitsikin kannustusta maalaamiseen ryhtymiseen. Yksi osallistuja maalasi keskittyneesti ja pikkutarkasti omaa maalausta. Muu-tama osallistuja toteutti piirtäen mallitehtävän, koska ei uskaltanut tai halunnut koskea vesiväreihin huonon vesivärikokemuksen myötä.

Avustusta tarvittiin aluksi tämän toiminnan toteuttamiseen. Erityisesti pidem-mälle edenneitten muistisairaiden osallistujien avuntarve oli välttämätön, sillä se, mitä oltiin tekemässä, unohtui nopeasti. Akvarelli kuitenkin antoi parhaim-millaan osallistujille mielikuvituksen tuomaa kokeilua ja vapautta, kuin aikaisem-missa interventioissa. Osallistujien keskuudesta ihmeteltiin jäljen vapautta ja moni ihmetteli omaa akvarellimaalauksen onnistumisen luonnetta. Ensimmäistä kertaa teos irtautui kohteesta henkilökohtaiseksi ilmaisuksi. Myös yksi asiakas, joka ei innostunut aiheesta ryhtyi yllättäen tämän työn tekemiseen. Kuvion te-kemisen isoa sivellintä käyttäen tuotti hänelle iloa. Toiminnan päätteeksi jokai-sen teos esiteltiin ja keskusteluissa nousi esille tämän tehtävän onnistuminen kaiken epävarmuuden ja ennakkokäsitysten jälkeen. Asiakkaat pitivät ohjaajan tekniikkanäyttöä tärkeänä rohkaisijana, ja sitä kuinka aihe kehittyi vapaaksi il-maisuksi. Aikaa tehtävän tekemiseen oli riittävästi ja jokainen osallistuja sai työnsä valmiiksi.

Tehtävän materiaalit: Akvarellipaperi ja akvarellivärit, siveltimet ja kynät.

6.2.8 Kahdeksas interventio: Meidän tanssimme, tarinan synty, keramiikka

Kahdeksannen - yhdennessätoista interventioissa tavoitteena oli työskennellä pitkäjänteisemmin kuin aikaisemmissa interventioissa oli totuttu. Työskentelyyn osallistui kahdeksan päivätoiminnan asiakasta. Tavoitteeksi otettiin tarinallinen keramiikkateos, joka toteutettiin yhteisesti. Päivätoiminnan asiakkaat saivat valita aiheen. Kahdeksannessa interventiossa keskusteltiin aiheesta ja käytiin samalla läpi aikaisempia tehtäviä. Asiakkaat keskustelivat aiheesta ja päättivät keskenään mitä hahmoja tarinaan tulee ja tämän jälkeen hahmoja luonnosteltiin. Meidän tanssimme tuli teoksen nimeksi ja tämä oli aikaisemmissa tapaamisissa syntyvien keskustelujen jatkumoa aina musiikillisista tuokioista, kansallispukuihin ja lavatanssi kulttuuriin. Meidän tanssimme -teoksessa oli tarkoituksena rakentaa teoskokonaisuus, missä jokaisella oli tarinalle sopiva keraaminen hahmo työstettävänä. Keraamiset hahmot saivat olla vapaasti henkilön omia tulkintoja, joita hän oli luonnostellut. Yhdeksännessä tapaamisessa keraamikon pitämä työskentelyn esimerkki oli erityisen tärkeä ja havainnollisesti osallistujille, miten savea työstetään ja miten se jätetään rauhassa kuivumaan tilaan, missä hahmoa voi vielä työstää seuraavalla kerralla. Keramiikan teknilliset tiedot kuten kuivumisaika, raakapoltto, lasitukset ja lasituspoltto käytiin läpi kaikille, mutta ne koettiin jo liian raskaiksi ja merkityksettömiksi asioiksi tehtävän kannalta. Tärkeintä oli yhdessä oleminen ja tekeminen saman pöydän äärellä keskustellen ja nauraen omista ja toisten hahmoista, joita työstettiin. Ohjaaja korosti tehtävän jatkuvuutta ja kuinka keramiikan välttämättömät toiminnot jaettiin seuraaville kahdelle interventiolle, joten ajallisesti työskentely savesta keramiikaksi ”Meidän tanssimme” kestäisi neljä viikkoa. Asiakkaiden savesta työstettävät hahmot saivat osallistujia pohtimaan ja muistelemaan eri eläinten muotoja, kuten oravan muotoa. Työskentelyssä tarvittiin avustusta normaalia enemmän, sillä työssä oli muotoilua ja menetelmä oli vieras. Havaittavissa oli, kuinka savi totteli kaikkien käsissä ja sai muodon elämään. Kymmenessä tapaamisessa savitöitä jatkettiin ja viimeisteltiin raakapolttoon varten. Yhdennessätoista tapaamisessa raakapoltetut työt lasitettiin lasitteella. Lasittaminen toteutettiin sivellin tekniikalla, koska sivellin tekniikka oli kaikille entuudestaan tuttua. Yllätyksenä oli raakalasin väri. Ohjaajan mainitsema väri ei vastannut mielikuvassa olevaa väriä ja tämä sai epäilyksen varjon teoksia kohtaan. Tunteita-

maan uskominen oli vaikeaa, koska kukaan ei ollut aikaisemmin lasittanut ke-
raamista esinettä, joten kaikkien tarvitsi odottaa vain ihmettä. Ja, seuraavalla
tapaamisella katsoimme valmiita poltettuja hahmoja ja kuinka lasituspolto oli
saanut värit vahvistumaan, ja tämä nostatti kaikille innostuneen sekä ihailevan
katseen omia hahmoja kohtaan. Tarina jatkui vielä hahmojen siirtelyllä kuin ani-
maatiassa ja keskusteluissa kuviteltiin tanssin sujuvuutta ja ihmeteltiin vakavia
ilmeitä tanssijoilla. ”Kuka astui ja kenen varpaille?” oli yhteinen huudahdus!

Kuva 12. Meidän tanssimme, keramiikka.

Keskusteluja keramiikkatyön ääreltä koottuna;

”On kiva nähdä mitä tästä tulee...ilman väriä tää jäisi kesken”

*”Ei tää kyllä paljon valmiimmalta näytä...mun taiteilija-
taival on kivikkoinen”*

”Kyl tää on kivaa hommaa”

”Lopussa kiitos seisoo”

Tekisitkö tämänlaista harjoitusta uudestaan?

”En tekis, kiitos tää riitti”

Oliko tekemisessä vaikeuksia?

”Ihan helppoa oli tehdä, vaikka alussa epäilinkin”

”Ihan kuin ennen vanhaan kesken kasvuisena”

Keramiikkahahmot tulivat myös keskusteluihin mukaan.

”Toi orava on seurannut sitä ja tää muistuttaa sitä”

”Siili on niin komee”

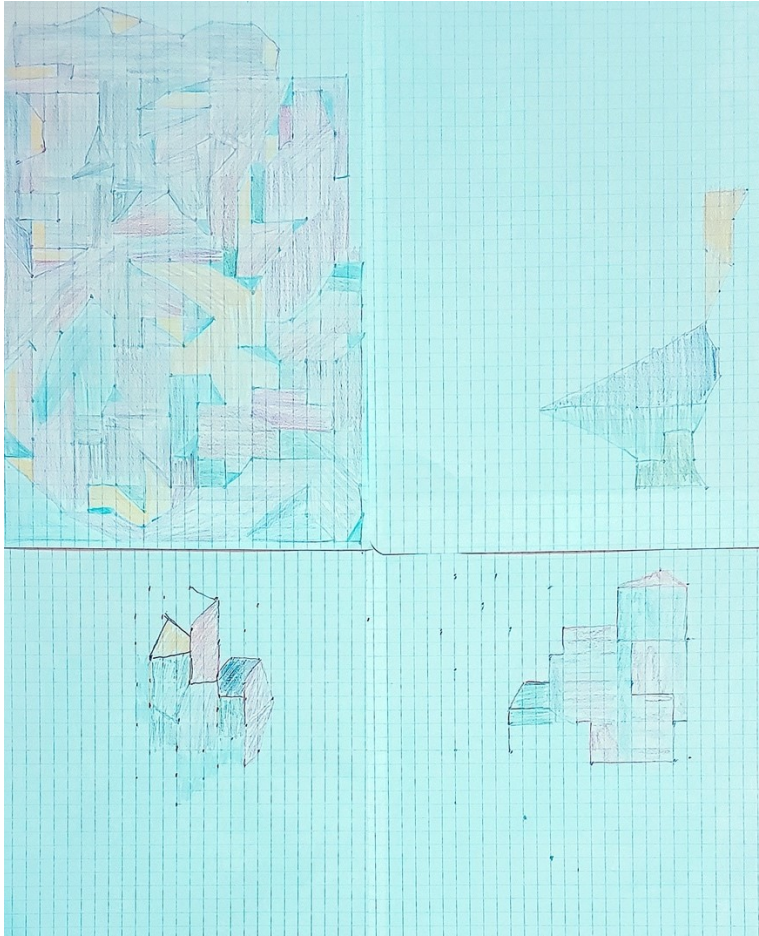
Tehtävän materiaalit: Vaalea samottisavi 1–2 mm, Botz sivellin lasitteet, siveltimet ja keramiikan työstövälineet.

6.2.9 Yhdeksäs interventio: Piste - väriharjoitus ruutupaperille

Kahdestoista kokoontuminen oli yhteisötaiteilijan toteuttama tuokio. Mukana oli kuusi osallistujaa ja päivätoiminnan ohjaaja. Toiminta aloitettiin tuttuun tapaan nauhajumpalla ennen luovaa kognitiivista tehtävää.

Kahdennessatoista interventiossa toteutettiin ruutupaperille kognitiivinen väriharjoitus, joka muodostui vapaasta pisteityksestä ruutujen risteäviin kohtiin ja näiden välille rakennettuihin konstruoituihin alueisiin, jotka väritettiin. Tehtävän tavoitteena oli ruutupaperille muodostuvan tilan hahmottaminen piste – viiva – alue – väri järjestyksen avulla. Tehtävässä asiakas muodostaa vapaasti pistejärjestelmän halutulla tavalla ruutupaperille. Pisteitä laitettiin paperille vain sen verran kuin asiakas pystyi muistinsa tukemana laskemaan. Tämän jälkeen tavoitteena oli hahmottaa pisteiden välille avautuva ensimmäinen kuvio pisteiden välille. Ohjaaja toi esille vastaavia mielleyhtymiä tähtitaivaalta, missä kaikille tuntema Otavan tähtikuvio oli tuttu. Tämä ensimmäinen alue väritettiin haluamalla värillä. Tehtävää jatkettiin, niin kauan kuin asiakas jaksoi muodostaa uusia värikuvioita.

Ohjaaja näytti ja opasti aluksi tehtävässä asiakkaita, koska osalle asiakkaille avustusta tarvittiin alkuhahmotuksessa ja miten kuvioita voisi syntyä ruutupaperille. Muistisairaitten kohdalla oli myös havaittavia toimintaeroja. Useammalla, joilla ei ollut kuvataide kokemusta ennen interventioitamme, abstraktin tilan hahmottaminen oli haasteellista ja kuvioitu alue jäi pieneksi.

Kuva 13. Ruutupaperiharjoitus värikynillä.

Yhden asiakkaan kohdalla, joka oli piirtänyt koko elämänsä, värikuviollinen rakenne kehittyi runsaaksi. Tavoitteena oli myös tehdä havainnoja, kuinka tämän kaltaisella harjoituksella voidaan vaikuttaa kognitioon? Tehtävä toistettiin kahvihetken jälkeen uudestaan ja havaittavissa oli kuvion tilallista laajentumista jokaisen asiakkaan kohdalla. Tämä myös osoittaa kuinka ikäihmisten aivot ovat toiminnaltaan joustavia kehittymään (Cohen 2006). Tehtävän kohokohta oli piirustuksien esittely ja piirtäjän näkemys tehtävän onnistumisesta ja yhdessä jaettiin mielikuvakokemus siitä mitä piirustus esitti.

Tehtävän materiaalit: Ruutupaperi ja värikynät.

7 TULOKSET

Millaisella motivaatiolla asiakkaat osallistuivat tehtävien tekemiseen, vaihteli aiheitten välillä. Innostamisen ja kiinnostuksen herättämiseen ei näyttänyt lyhyillä fyysisellä aktiviteetillä olevan kovin vahvaa painoa-arvoa henkilöille, joille taide-tehtävien tekeminen oli haastavaa jo entuudestaan.

R1 *"Tämä ei ole oikein minun juttujani tää piirtäminen. Kattelen mielelläni omien lastenlasteni piirustuksia. Noi jumpat ovat kivempia"*

Varmistuksena yhdessä tehty – yhdessä koettu tehtävissä jaksaminen ja kiinnostuksen ylläpitäminen oli ensisijaisen tärkeä. Kysymyksien asettelulla vaikutettiin tulevien harjoitusten aiheeseen tai aihemaailmaan. Vakioituneet kysymykset kuitenkin eivät tuoneet riittävästi informaatiota interventioitten alkuvaiheessa vaan oli havainnoitava ja toteutettava suunniteltua interventioissa toteutettavien taidetehtävien erikaltaisuuden kokeiluja.

H1 *"Voisi tätä tehdä useammin"*

H2 *"Sopii" Ei tarvitse mennä lepohuoneeseen*

R3 *"Joo tehdään vaan, että opin piirtämään"*

H3 *"Toisella kertaa vois olla helpompaa"*

Jokaisessa tehtävässä materiaaleilla oli tärkeä rooli onnistumisen kokemukselle. Materiaalit valikoituivat nopean ja helpon toteutuksen ja jäljen saamiseksi. Havainto omasta tekemisestä oli ensisijaisen tärkeä ja voimakkaat taiteilijan laatuiset värit ja paperit olivat tärkeä valinta tehtävän onnistumiselle. Kysymysten asettelu johdettiin materiaalien antamalle kokemukselle käytettävyydestä, tuntumasta ja laadusta.

Miltä tehtävän materiaalit vaikuttivat? Oliko helppo/vaikea työstää?

R1 *"Ei jälki ollut tarkkaa"*

H1 *"Tolla ei parempaa saanut"*

R2 *"Meni miten käsi toimi"*

R4 *"Värit oli kivat ja ei haitannut omassa käsissä"*

H3 *"Nyt alkoi sujumaan...värit ovat hyviä"*

R3 *"Vesiväreillä oli nyt kivempi"* tehdä kuin lapsena"

H2 *"Olet valinnut meille hyvät materiaalit"*

Ohjaajan rooli on tärkeä tehtävän näytön ja tehtävän läpiviennin kannalta. Sosiaalinen innostaminen vaikuttaa ohjattavien kykyyn keskittyä tai paremmin kiinnostua aiheesta ja pysyä aiheen sisällä.

Miten ohjaaja onnistui tehtävien näyttämisessä?

R1 *"Olit onnistunut, kun sait meijät tekemään näitä juttuja...olisi tämäkin lysti jäänyt tekemättä"*

H1 *"Sä kerroit myös hyvin, mitä mun tarttee tehdä"*

R3 *"Olisi pitänyt näyttää rytmimallia"*

H2 *"Kun kuva tuli esille oli helppo tehdä"*

R4 *"Olit onnistunut, kun sait meijät tekemään näitä juttuja"*

Yhdessä tekemiselle ja kokemiselle on annettava riittävästi aikaa. Tärkeänä keskustelun aiheena oli ajan ottaminen esille. Tällä pystyy varmistamaan omien havaintojen lisäksi, että tehtävän toteuttamisessa kenelläkään ei ole kiirettä.

Oliko teillä riittävästi aikaa tehdä tätä tehtävää?

R2 *"Oli riittävästi aikaa"*

R1 *"Ei tullut yhtään kiirettä"*

R4 *"Alkukankeuden jälkeen minulla oli riittävästi aikaa tehdä tämä juttu"*

H2 *"Oli helposti aikaa"*

H1 *"Vähän jäi vajaaksi...mut onnistuit hyvin lisää aikaa"*

Jokaisen taidetoiminnon kohdalla oli tarpeen esittää kysymys miten päivätoiminnan asiakas koki kyseisen tehtävän. Tämä kysymys vaikutti seuraavan keran toiminnan rakenteeseen. Havainnot otettiin yhtä lailla huomioon tehtävien kohdilta.

Miten koit tämän tehtävän?

H1 *"Tämä oli mielenkiintoista"*

R1 *"Ei vaikeimmasta päästä mitä ollaan tehty"*

R4 *"Saatto olla, että virheitä ihan huomaa"*

H2 *"Käyhän se tämäkin, jos ei mitään muuta"*

H3 *"Turhaan sä kyselet...kysele sä vaan"*

R2 *"Tää aihe oli hyvä"*

R4 *"Tekisin uudestaan"*

Taidetehtävien yksi tärkeä merkitys on synnyttää sen hetkisiä tunteita ja tunne-
muistoja. Muistisairaitten kohdalla ei voi varmistua siitä kohdistuvatko vastauk-
set asetettuun kysymykseen. Tärkeintä on jakaa ryhmässä keskustelua ja olla
osallisena yhteisessä tapahtumassa. Säännöllisesti toteutettu toiminta vaikutti
päivätoiminnan asiakkaiden omatoimiseen aktiviteettiin, joka ilmene kuukau-
sien päästä kehittämistehtävän jälkeen.

R2 *"Alun vaikeuden jälkeen kaikki sujui hyvin"*

H1 *"Oli hyvä tehdä tänään-ei ollut stressiä"*

R1 *"Huolet poistu tältä päivältä"*

H2 *"Yllätys on kivaa – mukana joka kerta"*

R2 *"Ihmettelen että tollasen osasin tehdä"*

R1 *"Minulle tuli mieleen lapsuusaika. Vanhemmat, ai-
kuiset, lapset ja syntymävuodet-lämmin ja läheinen
tunne"*

H3 *"Muistin kun sairastuin ja en muista, kun olin myy-
nyt tilat pois"*

H4 *"Huli ja Tupsu, hienoa oli ratsastaa nuorena"*

R4 *"Lapsena oli riisitauti ja kipsi laahautui lattiassa
puhki, kun opettelini kävelemään"*

H1 *"Tämä tehtävä oli hyvä – tämä aloitti muistelun ja aktivoi minua ajattelemaan"*

R3 *"Hyvästä aiheesta oli helppo tehdä"*

Kuva 14. Interventioitten jälkeen omatoimisesti tehtyjä piirroksia.

Havainnot

Seuraavia havaintomalleja käytettiin analysoidessa interventioita:

1. Ajallinen havainto
2. Tilallinen havainto
3. Havainto liikkeestä
4. Havainto värien merkityksestä
5. Havainto innostuksesta, keskittymisestä ja jaksamisesta

1. Ajallinen havainto

Ajallisen havaitseminen ilmenemismuodot ovat peräkkäisyys ja kesto. Ajan havainnot muodostuvat näiden yhdistelmästä. Ihmisen fysiologiassa tämä näkyy toiminnoissa, missä sekoitetaan tuttu ajallinen jatkumo kuten aamuherätys uudella ajalla yö herätykseen.

Muutoksen todetaan olevan vaikeaa ja vaikuttavan vireystilaan kuten tarkkaavaisuuteen. Jotta interventioissa pystyttiin ajallisesti havaitsemaan toiminnoissa

ilmeneviä tarkkoja muutoksia, pidettiin toimintojen järjestystä ja aloitusaikoja samoina. Fyysinen aktiivisuus, tehtävien anto, aistien herättely ja työskentely muodostuivat rutiineiksi. Luovien tehtävien kohdalla keskittyminen on ajallisen havaitsemisen keskiössä. Muistisairailla keskittyminen ilmeni osalla nopeana tehtävän toimituksena ja tästä saatiin tietoa tehtävän soveltuvuudesta toimintaan. Vastaavasti ohjaajan täytyi muodostaa ajallinen kaari tehtäville, ettei tekijöille syntynyt kiireen tuntua tehtäviä tehdessään. Yleisesti toiminnallisen harjoitteen esittäminen asiakkaille ja asiakkaiden työskentely kyseisellä jaksotuksella ei muodostanut haasteita. Yhden henkilön kohdalla oli pitkälle edennyt muistisairaus ja ajallinen keskittyminen muodostui haasteeksi ja vaati jatkuvaa toistoa tehtävän uudelleen ohjeistamista. Tämä asetti hänen kohdaltansa erityistä tarkkaavaisuutta ja arviointia milloin tehtävä oli tuottanut tarkoituksen mukaisen tuloksen. Näin välttyttiin muiden henkilöiden osalta taidetehtävien aloitusten ja toteutuksien kyllästymiseltä.

Päivätoiminnan ohjaajan havainnot

Yhdessä tehty ja yhdessä koettu jakautuessa pitkälle aikavälille tuki asiakkaiden osallistamista. Jokainen päivätoiminnan asiakas pystyi tutustumaan omalla rytmillä tehtävään.

2. Tilallinen havainto

Tilan eli avaruuden havaitseminen on itseä ympäröivien esineiden kolmiulotteista paikantamista aistimalla. Se tehdään liikkumalla ja eri aistielimillä. Liikunnan aistimet antavat kinesteettistä tietoa varsinkin omasta kehosta ja sen liikkeistä ja tämä tieto hyödyttää tilan havainnointia. Tehtävien alkuun sijoitetut lyhyet fyysiset aktiviteetit toteutettiin jokaisen interventiojaksojen aikana. Jokaisen asiakkaan kohdalla oli havaittavissa lihasten vahvistumista ja hermotusten aktivointia ja liikeratojen paranemista. Fyysinen aktiviteetti synnytti taidetehtäviin siirtymisen helppoutta. Tämä toistuva rakenne oli tärkeä, koska taidetehtävien vaatimustasoa pystyttiin nostamaan haastavimmiksi asiakkaille, kuten interventio yhdeksässä toteutettu pistepiirustus ruutupaperille osoitti. Tehtävän ollessa kognitiivinen ja tilallista tajua vaativa. Tilan havainnointi tehtävässä saattoi olla monista eri syistä haastavaa, varsinkin silloin kun aistit antavat siitä vain vähän tietoa. Tyhjä paperin pinta oli monelle haasteena ja uusia määrittelyjä

tehtävän annolle. Asiakkaille jokaiselle muodostui oma tilallinen rakenne papeeriin ja tämä oli verrattavissa asiakkaan sen hetkiseen fyysiseen tilaan, joka ilmeni aktiiviteettien aikana. Tehtävän annossa ja tämän näyttämässä oli oltava johdonmukainen ja selkeä sanainen. Tehtävä, joka näytettiin pieninä paloina, tuotti parhaimman tuloksen asiakkaiden tehtävien aloitukseen ja uuden kokeiluun. muistisairaahan innostumista ja rohkeutta uuden kohtaamisessa.

Päivätoiminnan ohjaajan havainnot

Useamman kohdalla haasteena oli uuden liikeradan hahmottaminen ja sitä kautta onnistumisen tunne, mikä vahvistaisi asiakkaan itsetuntoa. Rajatut ja valmiit esimerkit helpottavat asiakkaan osallistumista vaikeilta tuntuviin harjoitteisiin.

3. Havainto liikkeestä

Ryhmän keskittyminen tehtävien havainnointiin oli aluksi haastavaa. Oli kokeiltava useita eri vaiheita kuinka näyttää tehtäviä. Toistoja tarvittiin yksilöidysti enemmän kuin ryhmämuotoisesti. Aluksi tehtävänannot annettiin asiakkaiden tutuissa istumapaikoissa ja kun havaittiin tämän olevan hidasta, toteutimme tehtävien näytöt saman pöydän ääressä kaikille yhtä aikaa. Ohjattava tarvitsee nähdä ohjaajan tekemän esimerkin ja myös ajallisen rakenteen takia tämä ratkaisu oli kaikkein käytännöllisin. Tehtävien tekeminen muodostettiin kokonaisuudessaan ryhmäpöydän äärelle. Samalla pystyttiin havainnoimaan nopeammin ja yhtä aikaa asiakkaiden toimintoja. Huomioon oli otettava seikka missä aina uusi tilanne ja uusi henkilö tuo haastetta, mutta myös mielenkiintoa tekemiseen. Innostus kasvaa selkeillä näytöillä, jota tarvittaessa on toistettava niin useasti, että henkilö/t alkavat työskentelemään tehtävien mukaisesti

Päivätoiminnan ohjaajan havainnot.

Riittävä esimerkin näyttäminen oli edellytys hyvälle ohjaukselle. Päivätoiminnan asiakkaat innostuivat uudesta toiminnasta ja lähtivät toimintoihin mukaan pikkuhiljaa useitten kertojen toistuessa ja saman ohjaajan toimiessa tehtävien antajana ja innostajana.

4. Havainto värien merkityksestä

Värien havaitsemisella tarkoitetaan silmän kykyä erotella valonsäteitä niiden intensiteetin, taajuuden ja koostumuksen suhteen. Värien aallonpituudet erottavat värit toisistaan. Harmaan sävyt ovat epäkromaattisia ja nämä erotetaan heleyden perusteella. Näköaisti tuottaa tietoa pinnan rakenteesta ja kolmiulotteisuudesta. Tehtäviä suunniteltaessa oli ensisijaisen tärkeää miettiä kuinka värit vaikuttavat päivätoiminnan asiakkaisiin. Värien ja paperien materiaalit oli valittava sen perusteella, millaista jälkeä näihin syntyy. Taiteilijalaatuiset materiaalit mahdollistavat vahvan intensiteetin teoksille, jolloin voidaan saada tarvittavaa tietoa värien vaikutuksista tehtävien osilta. Asiakkaat yllättyivät vahvoista väreistä ja lähtivät tehtävien toteuttamiseen innolla. Väriharjoitteita oli yksi eli tuntevärit, joilla aloitettiin koko interventiojakso. Tämän tehtävän merkitys oli tärkeä jotta asiakkaat pystyivät ymmärtämään värien merkitystä.

Päivätoiminnan ohjaajan havainnot.

Tehtävien annossa värit nousivat vahvasti tärkeään rooliin. Ohjaajan tuomat värit toivat ilmaisun sisällölle raikkautta, jotka saivat asiakkaat innostumaan entisestään enemmän taideharjoituksista.

5. Havainto innostuksesta, keskittymisestä ja jaksamisesta

Alun varovaisuuden jälkeen ja turvallisten samaan aikaan toteutettavien toimintojen muodostuttua rutiineiksi päivätoiminnan asiakkaat uskalsivat ryhtyä uusien luovien tehtävien tekemiseen. Interventiojakso 1 osoittautui tärkeäksi rutii-
nin synnyttäjäksi. Ryhmän dynamiikka alkoi näkymään uusien tehtävien odotuksina. Päivätoiminnan tutkittavat henkilöt löysivät myös keskinäisen innostuksen tehtäviä tehdessään ja motivoivat toisiaan mikäli tarvetta oli jaksamisen suhteen. Yhteinen toiminta vaikutti yleisesti keskinäiseen keskittymiseen toimintojen kohdilta. Mikäli yhdeltä ote herpaantui, kannustivat toiset jatkamaan. Yhden asiakkaan kohdalta voimme todeta, että pitkälinen työskentely yhdessä loi myös ryhmäpainetta ja henkilö alkoi osallistua tehtävien tekemiseen 1,5kk ihmettelyn jälkeen. Kokonaisuudessaan keskittyminen ja jaksaminen olivat yllätys ohjaajalle. Interventiot olivat jakautuneet pitkälle aikavälille kevääseen 2021 ja kuitenkin interventioiden jälkeen päivätoiminnan tutkittavat henkilöt löysivät kiinnostuksen taiteen tekemiseen uudestaan samana kesänä ja vielä vuoden kuluttua tutkimuksen päätyttyä (kuva 14).

Päivätoiminnan ohjaajan havainnot

Päivätoiminnan asiakkaat olivat tottuneet taidetehtäviin ja innostavaan taideohjaajaan siinä määrin, että odottivat viikon alusta lähtien näiden päivien tuleamista. Uuden tehtävän esittely innosti myös syrjään vetäytyviä asiakkaita. Pieni ryhmätila synnytti vahvan yhteisen tekemisen ja se välittyi kaikista toimintaa osallistuvista. Muutamalla asiakkaalla oli pitkälle edennyt muistisairaus ja tämä vaikutti osaltaan keskittymiseen. Ohjaaja katkaisi sopivasti tehtävän ja jatkoi ohjausta pienen levähdyksen jälkeen. Kahvitauko oli myös tärkeä kokeilu interventioissa ja tämä näytti toimivan hyvin kaikkien osalta, koska toimintaa pystyttiin jatkamaan siitä kohtaa mihin jäätiin ennen taukoa.

7.1 Tulosten pohdintaa

Päivätoiminnan tavoitteena oli havaita kuinka yhteisesti tehty ja koettu soveltuu muistisairaitten ja ikäihmisten toimintaan. Viikoittain suunnatut toiminnot eivät tuoneet pettymyksiä ja pelkoa osallistumisesta luoviin tehtäviin. Tähän vaikutti ensimmäinen interventiojakso, joka oli yhteisen toiminnan kannalta tärkeä jakso yksilön kokemuksen jakamiselle yhteisesti. Toisessa interventiojaksossa tullessa ryhmässä oli totuttu jakamaan kokemuksia keskenään ja tämä välittyi luovaan toimintaan siirtymisen helppoutena. Aistiharjoitteet tukivat ensimmäisessä interventiojaksossa koko kehittämistoiminnan luovaa prosessia. Musiikin kuuntelu oli antoisin kokemus ensimmäisessä interventiojaksossa.

Moni päivätoiminnan asiakas kuvasi taidetoimintoja ja harjoituksia hyvinä ja tärkeinä hetkinä, jota odotti viikon alussa. Samalla mainittiin, kuinka yhteisesti koetut toimintapäivät toivat energiaa loppuviikkoon. Sosiaalinen avoimuus lisääntyi koko prosessin aikana merkittävästi. Yhdessä tehty – Yhdessä koettu synnytti keskusteluja ja hyvää mieltä tuovia hetkiä päivään. Lyhyetkin hetket päivätoiminnassa, jotka koetaan yhdessä ovat merkityksellisiä, kun niihin liittyy aito kuunteleminen ja läsnä oleminen. Irtautuminen omista huolista tai vaivoista vähenevät yhteisesti tehdyn ja koetun luovan toiminnan äärellä. Ryhmätoiminnassa lisäyksenä ollut fyysinen aktiviteetti korosti asiakkaaseen keskittymistä ja hänen hyvinvoinnistaan huolehtimista. Nämä kaksi toimintaa yhdessä konkretisoivat päivätoiminnassa koettua välittämisen tunnetta. Rutiinit olivat tärkeitä. Samaan aikaan toteutetut yhteiset toiminnot eivät tuoneet yllätyksiä, jotka olisi-

vat vaikuttaneet negatiivisesti toimintoihin. Asiakkaiden mieltymysten huomioimisella oli suuri vaikutus tyytyväisyyteen kuinka osallistuttiin yhteisiin toimintoihin. Pakottamalla ei onnistuttu saamaan ketään mukaan ja vapaaehtoisuus toimintoja kohtaan oli kaikkien tiedossa. Tämä ei vaikuttanut ryhmätyöskentelyyn vaikka asiakas jäi joskus pois kesken toiminnan tai ei osallistunut lainkaan toimintoihin. Keskusteluun ja jakamiseen otettiin kaikki mukaan rikastuttamaan yhteistä hetkeä. Tämä lisäsi myös heille sosiaalisen osallistumisen tunnetta koko kehittämistoiminnan aikana.

Rutiinit

Ohjaajana oli selvitettävä päivätoiminnan rutiinit sekä asiakkaiden yksilölliset tarpeet ja sovitettava luova toiminta näihin sopiviksi. Yhteisiä huomioon otettavia rutiineja olivat lounas ja lepo ennen fyysistä aktiviteettia, minkä kautta viritäydettiin luovaan toimintaan. Iltapäivä kahvin odotukset välillä vaikuttivat ajallisesti luovaan toimintaa ja kyselyiden järjestämiseen. Kuitenkin itse kahvihetki osoittautui hyväksi hetkeksi esittää tehtävien kysymyksiä ja synnyttää tehtävän mukaisia ryhmäkeskusteluja. Kaikki tämä jaksotus toi rutiinia päivätoiminnan asiakkaille ja vaikutti positiivisesti kehittämistoimintaan.

Omaan toimijuuteen vaikuttaminen

Päivätoimintaan suunnattu Yhdessä tehty – Yhdessä koettu vahvistivat asiakkaiden omaa toimijuutta, ja tämä näkyi heidän itsenäisen taidetoimintansa jatkamisena kehittämistoiminnan jälkeen (kuva 14). Päivätoimintaan suunnatut yhteiset toiminnot tukivat sosiaalista hyvinvointia ja synnyttivät, joka viikkoisen odotuksen aktiivisesta päivästä. Kehittämistoiminnassa käytetyt taidetoimintamallit osoittautuivat ajalliselta pituudeltaan sopiviksi. Materiaalit helpottivat asiakkaan tehtävään lähtemistä. Haasteellisin materiaali, mutta samalla leikkisin, oli savi. Savi muodostui myös aistirikkaaksi kokemukseksi, joka erottautui muista tehtävien materiaaleista edukseen. Muistisairaille oli luotava kevyt tehtävänkuvaus esimerkein ja tämä oli myös toistettava helposti sekä nopeasti jos tilanne sitä vaati. Oikeat materiaalivalinnat tukivat nopeaa toistettavuutta. Itsenäinen toiminta edellytti samankaltaisten materiaalien uudelleen kokemista ja tämä toteutettiin jättämällä asiakkaille materiaalit vapaaseen käyttöön välipäivinä ja kehittämistoiminnan jälkeen.

Materiaaleista

Ikäihmisten visuaalista havaintokykyä ja luovan toiminnan onnistumista tarvitsee tukea oikeanlaisilla materiaalivalinnoilla. Yhdessä tehty – Yhdessä koettu kehittämistoiminnassa käytetyt materiaalit olivat ammattilaisten käyttöön suunnattuja materiaaleja, ja tämä on tärkeä huomioida, kun suunnittelee taidetoimintoja ikäihmisten päivätoimintaan.

Palvelun kehittämisestä

Palvelujen, esimerkiksi fyysisen toiminnan tarvetta kehittää, jotta asiakkaan keskittyminen lisääntyisi, koska kehollinen kognitio on helpommin jäsennettävissä kuin taidetoimintoihin vaikuttava aistillinen kokemusmaailma, jota voi olla vaikea kuvata tai sanoittaa. Kehollinen aktivointi pitkällä aikajänteellä vahvistaa asiakkaan hyvinvointia ja vaikuttaa näin suoraan palkitsevasti luovaan toimintaan. Yhdessä tehty – Yhdessä koettu kehittämistoiminnassa yhdistetty fyysinen aktiviteetti luovaan toimintaan tuki henkilöiden kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Prosessi

Luovissa ryhmäprosesseissa voidaan hyödyntää esimerkiksi erilaista kuunneltavaa musiikkia, lauluja, runoja, valokuvia, kortteja, liikkumista, tanssia, sirkusta, itselle tärkeitä esineitä, luontokappaleita, luontoympäristöjä, käden taitoja, musisointia sekä tunto- ja hajuaistiin perustuvia toiminnallisia harjoituksia. Luovissa toiminnoissa tavoitteena ei ole tarkoitus synnyttää luovaa lopputulosta vaan prosessia, joka etenee kokemusten ja niiden reflektoinnin kautta. Prosessi rikastaa yhteistä elämis- ja kokemusmaailmaa. (Huhtinen-Hildén & Isola 2017a.)

Fasilitoidussa luovassa ryhmäprosessissa luova virittäytyminen auttaa etäännyttämään omista kokemuksista. Sen jälkeen niille löytyy sanoituksia niin sanojen, liikkeen tai muun luovan tuotoksen muodossa. Kokemusten reflektointi yksin ja yhdessä turvallisessa ilmapiirissä tuo osallistujille kokemuksen itsestä hyväksyttynä osana ryhmää ja auttaa ottamaan elämäntarinaansa uusia merkityksiä tai mahdollisuuksia. Luovan ryhmäprosessin limittäin menevät vaiheet ovat virittäytyminen, etäännyttäminen, sanoittaminen, jakaminen, palaute ja hyväksyntä. Reflektointia tapahtuu koko ajan. Samoin osallisuuden kokemus rakentuu koko prosessin ajan. (Huhtinen-Hildén & Isola 2017a.)

Esitän, että ikäihmisille suunnattuun työhön tarvitaan *gerontologista mielikuvitusta* eli kykyä katsoa asioita toisin, jopa kääntää olemassa olevat käytännöt ”päälaelleen”. (Hirvonen ym. 2004; Semi 2015, 35.) Tärkeintä on merkityksellinen arki, jota jokaisen ikäihmisen tulisi saada elää riippumatta siitä paikasta, missä hän asuu. Edellisten tutkimustulosten ja pohdintojen pohjalta tuon esiin seuraavat suositukset kokonaisvaltaiseen työotteeseen ikäihmiseen kohdistuvassa työssä:

1. Asiakassuunnitelmissa on huomioitava kokonaisvaltaisesti ikäihmisen ja muistisairaana tarpeet sekä sosiaalinen hyvinvointi.
2. Kehitettävä asiakaslähtöinen, osallistava, luova, ikäihmistä kuunteleva organisaatiokulttuuri.
3. Kognitiivisten monipuolisten aktiviteettien lisääminen palveluverkoston ja passiivisuuden välttäminen.

7.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Kehittämistyön tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltiin 1) osallistujamäärän mukaisesti. Tutkimukseen osallistui yksitoista päivätoiminnassa käyvää ikäihmistä sekä päivätoiminnan ohjaaja. Tutkimusetiikalle voitiin pitää haasteena, tutkittavaan ryhmään kuuluvia henkilöitä, jotka olisivat kyvyttömiä antamaan tietoista suostumusta tutkimukseen. Keskivaikean muistisairauden omaavat kuuluivat tähän ryhmään. Jokaisessa tutkimuksessa arvioidaan erikseen, miten saadaan tällaiselta ryhmältä tietoinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta. (Kankunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 180.)

Kehittämistoimintaan ja laadulliseen tutkimukseen osallistuneilla oli kaikilla havaittavissa lievä muistisairaus. Henkilöt olivat kuitenkin kykeneviä ilmaisemaan oman tahtonsa. Kehitystoiminta ja tutkimus edellytti suostumuksen osallistumiseen kirjallisesti ja kaikille esiteltiin kehittämistoiminnan tutkimuksellinen osuus niin kirjallisesti kuin suullisesti. Tutkimuksessa kunnioitettiin itsemääräämisoikeutta ja kaikilla oli oikeus olla osallistumatta tutkimukseen ja myös halutessaan lopettaa kesken prosessia olevan tutkimuksen. Kehittämistoiminta oli kaikille osallistujille vapaaehtoista. Mikäli lievästi muistisairaiden ymmärryksessä oli

epäilyjä tutkimustoiminnan mahdollistamisesta heille, jätettiin nämä henkilöt tutkimuksen ulkopuolelle. Itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen onkin yksi tutkimukseen osallistumisen lähtökohta ja osallistujalla tulee aina olla mahdollisuus kieltäytyä ja vetäytyä tutkimuksesta niin halutessaan (Kankkunen & Vehviläinen-Julkkunen 2009, 177.)

Tutkimukseen osallistuvien henkilöiden hyvinvoinnista ja jaksamisesta pidettiin huolta ryhmätoiminnan ja -haastattelun aikana. Ryhmätilanne pidettiin rauhallisena, turvallisena ja lämminhenkisenä tapahtumana, jossa kaikki pystyivät työskentelemään omien voimavarojensa mukaisesti. Tutkimukseen osallistujille kerrottiin selkeästi ja totuuden mukaisesti, miksi tutkimus tehdään ja mihin tutkimuksesta saatuja tuloksia käytetään. Osallistujien anonymiteetti suojattiin. Kehittämiskohtien raportti kirjoitetaan niin, ettei yksittäistä osallistujaa ja hänen kokemuksiaan pysty ulkopuolinen lukija tunnistamaan. Tutkimus aineistoa ja muistiinpanoja eivät käsittele kukaan muu kuin tutkimuksen tekijä. Nauhoitetut tiedostot hävitettiin asianmukaisesti, kun kehittämistyö oli saatu päätökseen. Kaikki olosuhteet ja mahdolliset muutokset kerrottiin selkeästi ja totuudenmukaisesti. Prosessipäiväkirjaan kirjattiin ylös muun muassa teemahaastatteluissa ilmenneet häiriötekijät (Hirsjärvi 2009, 232).

Luotettavuutta arvioitiin seuraavilla kriteereillä: uskottavuus eli tutkimustulokset vastasivat haastateltujen käsityksiä tutkimuskohteesta, vahvistettuus edellytti tutkimusprosessin kirjaamista, niin että toinen tutkija pystyy seurata prosessin kulkua pääpiirteissään, refleksiivisyys eli tutkija on tietoinen omista lähtökohdistaan ja siirrettävyys eli tulosten siirrettävyys muihin vastaavanlaisiin tilanteisiin. (Kylmä & Juvakka 2007, 127–129.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitiin vastaaviin tutkimuksiin, joita on tehty laajemmin tutkimusaiheeseen liittyen. Luotettavuutta todennettiin vertaamalla osallistujien kokemuksia prosessipäiväkirjan merkintöihin. Tutkimusprosessiin liittyvät kaikki vaikuttavat tekijät kirjattiin tarkkaan ylös ja kaikista ilmiöistä annettiin mahdollisimman monipuolinen ja totuuden mukainen kuva.

Xamk:n eettiselle toimikunnalle esitettiin toiminnan rakenne ja asiakasryhmä ja pyydettiin lausuntoa ihmistieteeseen kohdistuvan tutkimuksen mukaisesti. Tällä varmistettiin laadullisen tutkimuksen ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen kriteerit, jotta tutkimusta voitiin tehdä. Xamk:n eettinen toimikunta ei nähnyt estettä tutkimukselle ja lausunnon ei ollut tarvetta.

8 TULOSTEN JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSAIHEITA

Ikääntyneiden kulttuuri- ja hyvinvointipalveluissa on kysymys kehittyvästä ilmiöstä: nämä ovat uuden kynnyksellä, mutta kuitenkin osa on ollut pitkään osana kulttuurisen hyvinvoinnin traditiota. Ikääntyneiden päivätoiminta kohdistuvaa tutkimusta ei voida rajata yhteen käsitteeseen, vaan se tuotti monipuolista ja eritasoista ymmärrystä toimintaa kohtaan. Sosiaalinen osallisuus taidetehtävien toteutuksessa asettui arvokkaaksi tiedoksi rakennettaessa ryhmäkohtaisia palveluita päivätoimintaan. Yhteisessä tehty – Yhdessä koettu synnytti päivätoimintaan yhdeksän uutta taidetehtävä muotoa, jotka vaikuttivat tutkittavien henkilöiden ja päivätoiminnan ohjaajan kiinnostukseen taidetoimintoja kohtaan.

Yksi uusi kognitiota vahvistava taideharjoitus kehitettiin kehittämistehtävän aikana. Osalle henkilöille nämä näyttäytyivät spontaanisesti syntyvinä ideoina ja näistä syntyvinä uusina taideteoksina. Toisille tarkkaavaisuuden lisääntymisenä itse ryhmätoimintoja kohtaan. Jokainen päivätoiminnan henkilö oli yhteisessä toiminnassa osallisena, myös passiivisena. Yhdessä jaettu kokemus aukaisi taidetehtävien myötä arvokasta henkilöhistoriaa asiakkaiden keskuudessa. Tämä oli Yhdessä tehdyn – Yhdessä koetun laadullisen tutkimuksen yksi tavoite kun arvioitiin soveltavuutta ikäihmisten päivätoimintaan. Ryhmätoiminta lujitti yhdessäoloa tapahtumapäivien kautta, johon ajallinen kesto oli määräävä tekijä. Ryhmätoiminta muodosti pysyviä tunnesiteitä ryhmässä ja synnytti luentavan sekä rikkaan yhdessä olemisen muodon, jota asiakkaat odottivat innostuneesti. Liikunnallinen tuokio ennen taidetoimintaa vahvisti kognitiivista kehon hallintaa ja tämä välittyi taideosioihin. Yhdessä tehty – Yhdessä koettu soveltuu päivätoiminnan ympäristöön pitkäkestoisena tai jopa kokonaan jalkautettuna toimintamuotona parhaiten. Tällöin se olisi luonteva osa ikäihmisten palvelua, joka toimisi kannustimena tulevia asiakkaita varten. Joka tapauksessa toiminnan rakenne tarvitsee olla johdonmukainen, selkeä ja asiakas ryhmää huomioiva.

8.1 Tulosten hyödynnettävyys

Tulosten myötä on tärkeää tarkastella sitä, millaisilla luovuuden ja uuden oppimisen toimilla voidaan vaikuttaa iäkkään ihmisen merkityksellisen arjen muo-

toutumiseen. Tulosten perusteella nousee esiin tekijöitä, jotka vaikuttavat, ikäihmisten päivätoimintaan ja sen myötä arjen muovautumiseen, niin asiakkaiden kuin työntekijöidenkin kannalta. Panostamalla ja laajentamalla tulevaisuudessa ammatin kehittämistä työntekijöille, pystytään päivätoiminnan rakenteeseen tuomaan uusia luovia toimintamuotoja sekä fyysistä aktiviteettia. Koulutuksen sisällön suunnittelussa kannattaa hyödyntää fyysisten toimintojen ja luovien toimintojen yhdistämistä. Kuntalaisten näkökulmasta taasen kuntien on tärkeää keskittyä hyvien palveluiden tuottamiseen ikäihmisille ja rakennettava ikääntymistä arvostava palvelupolku, joka mahdollistaa rikkaan arjen. Vaihtoehtona on aina palveluiden ostaminen ulkopuolisilta. Tosin silloin aikaa kuluu turvallisen ja innostavan rakenteen kehittämiseksi. Kysymyksessä on kuitenkin palvelutuottajan tahtotila ja arvovalinta, kuinka palveluja kehitetään nyt ja tulevaisuudessa.

- 1) Luovuuden arvostaminen yhteisössä, missä sitä on tarkoitus toteuttaa ja on osana omaa ammatillisuutta
- 2) Työyhteisössä jaetussa toimintakulttuurissa
- 3) Johtamiskulttuurista sekä
- 4) Ikäihmisille suunnatuissa palveluissa ja hoitokulttuurissa vaikuttavissa perinteissä. Lupa uuteen toimintakulttuuriin tulee niin kaupungilta, johdolta, työyhteisöltä, asukkailta, omaisilta kuin työntekijöiltä. Luvan saamisen jälkeen luovuudelle on taattava toteutumisen mahdollisuus arjen käytänteissä. Lisäksi on oltava monenlaista osaamista sen toteuttamiseen.

8.2 Jatkotutkimusaiheita

Interventiot toivat esille kaksi jatkotutkimuksen aihetta. Ensimmäinen kohdistuisi päivätoiminnan asiakkaisiin ja olisi jatkoa tälle opinnäytetyölle. Kyseisessä laadullisessa tutkimuksessa selvitettäisiin fyysisten aktiviteettien pituutta ja mitkä aktiiviset toiminnot olisivat tärkeimmät ennen taidetehtäviin virittäytymistä. Ja, miten nämä vaikuttavat taidetehtävien kulkuun. Näin saataisiin aktiviteettien vaikutuksesta taidetehtäviin tarkempi vertailu ja kuvantaminen. Tämän tutkimuksen interventiojaksojen pituudella olisi merkitys. Päivätoiminnan asiakkaan toimintoja olisi selvitettävä pitkältä ajanjaksolta, jolloin pystyttäisiin

varmistamaan vaikutusten pysyvyys. Miten tämä on havaittavissa päivätoiminnan asiakkaiden arjessa, myös toiminnan ulkopuolelle siirtyvää vaikutusta, voitaisiin tarkastella laadullisella tutkimuksella.

Toisen tutkimuksen aihe olisi ammattihenkilökunnalle suunnattua uudenoppimisen vaikutuksista työmotivaatioon. Osaamisen jakamisen merkitys työssä oppimisessa ja ammatillisessa kehittämisessä nousee tuloksissa esiin. Täydennyskoulutuksen vaikutusta monialaiseen oppimiseen olisi syytä tarkastella jatkotutkimuksen osalta. Tällöin voitaisiin keskittyä tarkastelemaan luovuuden vaikutusta ammatissa pitkään toimivien keskuudesta ja samalla haetaan tietoa uudenoppimisen vaikutusta työmotivaatioon. Tiedolla pystyisi tukemaan yhteisöllistä oppimista ja tämän merkitystä työntekijöille. Vaikutusten arviointia pystyttäisiin toteamaan päivätoiminnassa asiakaspalautteella. Myös Isoherrasen tutkimuksessa korostuu, kuinka työyhteisön yhteinen täydennyskoulutus voisi rakentaa moniammatillista yhteistyötä ja ymmärrystä luomalla jaettuina merkityksiä kehittämisestä, muutoksen suunnasta ja toteutuksesta ammattilaisten kesken (Isoherranen 2012, 46). Kysymyksessä on kuitenkin kokonaisvaltainen käsitys luovuuden merkityksestä. Omine aistimuksineen ja kokemusmaailmoineen itselle toteutettuna luovuus ei ole huonompi lähtökohta ajattelun ja toiminnan muutokselle.

LÄHTEET

Alzheimer's Global GCoA Text Innovation Coalition on Aging Readiness Index 2021. <https://www.alzint.org/resource/alzheimers-innovation-readiness-index-2021/>

Bardy, M., Haapalainen, R., M. Isotalo, M. ja Korhonen, P. (toim.) 2007. Taide keskellä elämää, Like.

Bygren, L.O., Näsman, B., Wikström, B-M., Konlaan, B.B., Karlsson, A-B., Elgh, E., Grjibovski, A.M., Sandström, S. 2013. Seniors' experiences of visual art environmental enrichment, Open Journal of Nursing.

Cohen, G.D. 2006. The Mature Mind: The Positive Power of the Aging Brain. New York: Basic book.

Erkinjuntti, T., Remes, A., Rinne, J. ja Soininen, H. 2015. Muistisairaudet. Helsinki: Duodecim.

Fancourt, D. and Finn, S. 2019. Health evidence network synthesis report 67: What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. WHO, Regional office for Europe. Denmark.

Formosa, M. 2019. Visual art dialogues with older people in long-term care facilities: an action research study, International Journal of Education and Ageing the Association for Vol. 5, No. 1.

Grönfors, M., Vilkkä, H. (toim.) 2011. Laadullisen tutkimuksen kenttätymenettelmät. Hämeenlinna: SoFia-Sosiologi-Filosofiapu.

Heiskanen, T & Saaristo, T. (toim.) 2011. Kaiken keskellä yksin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita, Helsinki: Tammi. 15. Uudistettu painos.

Huhtinen-Hildén L., Puustelli-Pitkänen, A., Strandman, P., Ala-Nikkola, E. 2017. Tutkimusraportti, Kohti luovaa arkea. Kulttuurinen vanhustyö asiakaslähtöisyyden edistäjänä, Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisusarja.

Isoherranen, K. 2012. Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Suomen yliopistopaino Oy.

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. THL, työpaperi 33/17. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Jansson, S.M. 2014. Mittaamattoman arvokasta? Taiteen ja kulttuurin vaikutustutkimuksia ja -metodologioita, Kokos.

Jinsil, H.S.,^{1,*} Sungkajun, A.² and Garcia, B.¹ 2021. Developing the Art–Technology Intergenerational Community Program for Older Adults' Health and Social Connectedness. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8260975/>

Jouppila-Kupiainen, E, Kammonen, S., Kirvesniemi, T., Kuru, T., Mikkonen, H., Rautasalo, E. ja Utriainen, S. 2012. Voisimmeko yhdessä olla enemmän? Gerontologinen erityisosaaja mukana ikääntyvien ihmisten arjessa. Tampere: Juvenes Print Oy.

Kallio, P. (toim.) Myllylä, S., Oja, M., Toukkari, M., Vainikka, L. 2017. Siirtämisen ja välittymisen taide, Taideteoreettisia kirjoituksia Kuvataideakatemiasta (11). [https://taju.uniarts.fi/bitstream/handle/10024/7118/Siirtämisen ja välittymisen taide.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://taju.uniarts.fi/bitstream/handle/10024/7118/Siirtamisen_ja_välittymisen_taide.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona: Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Liiketoimintayksikkö, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kankkunen, P. ja Vehviläinen-Julkunen, K. 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOY pro Oy.

Kantonen, L. ja Karttunen, S. toim. 2017. Yhteisötaiteen etiikka - kirjoituksia vastuusta, vallasta ja vapaudesta Helsinki: Kokos.

Kantonen, L. 2005. Telta, Kohtaamisia nuorten työpajoissa. Helsinki: Like.

Kulmala, J. (Toim.) 2019. Hyvä vanhuus: menetelmiä aktiivisen arjen tukemiseen Kulmala. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Kulttuuripolitiikan vuosikirja 2015. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen seura ry: Helsinki.

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen 2000-luvun Suomessa. Tampere: Vastapaino.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita.

Käypä hoito suositus |Julkaistu: 29.01.2021 <https://www.kaypahoito.fi/hoi50044>

Laaksonen, R., Rantala, L., & Eloniemi-Sulkava, U. 2016. Ymmärrä – tule ymmärretyksi: Vuorovaikutus muistisairaana ihmisen kanssa. Suomen muistiasiantuntijat ry.

Laitinen, L. 2017. Vaikuttavaa? Taiteen hyvinvointivaikutusten tarkastelua. Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 26. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta

<https://www.finlex.fi/fi/laki/akup/2019/20190166>

Lehikoinen K. & Pässilä A. 2016. Johdanto. Lehikoinen K., Pässilä A., Martin M. & Pulkki M. (toim.): Taiteilija kehittäjänä: Taiteelliset interventiot työssä. Helsinki: Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu.

Malmivirta, H. ja Kivelä, S. 2014. Taiteesta ja kulttuurista avaimia aivoterveysteen: palvelumallien kehittämistä kansalaislähtöisesti. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja, Turku.

Mahendran, R.,^{1,2,3} Gandhi, M.,^{4,5,6} Babu, R. Moorakonda,⁴ J.W.,¹ Madhu, M.K.,⁸ Johnson, F.,^{1,2} Rawtaer, I.,⁷ Prem, A., Kumar,^{8,9} L.F.,^{1,2} and Ee, H.K.^{1,2} 2018. Art therapy is associated with sustained improvement in cognitive function in the elderly with mild neurocognitive disorder: findings from a pilot randomized controlled trial for art therapy and music reminiscence activity versus usual care. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6230219/>

Park, S. and Ko, Y. 2020. The Sociocultural Meaning of “My Place”: Rural Korean Elderly People’s Perspective of Aging in Place. [https://www.asian-nursing-research.com/article/S1976-1317\(20\)30022-0/fulltext](https://www.asian-nursing-research.com/article/S1976-1317(20)30022-0/fulltext)

Paulin T., Roquet D., Kenett Y., Savage K., Iris M. 2020. The effect of semantic memory degeneration on creative thinking: a voxel-based morphometry analysis. [Neuroimage volume 220](#).

Pusa, T. 2012. Harmaa taide. Taiteen ja vanhuuden merkityssuhteita. Helsinki: Unigrafia.

Pusa T. (toim.) 2014. Kohtaamistaide. käsikirja ohjaajalle. Vantaa: Laurea ammattikorkeakoulu.

Rappe, E., Rajaniemi J. ja Topo P. 2020. Hyvä asuminen muistisairaana. Artikkel, Gerontologia 34⁽²⁾. <https://journal.fi/gerontologia/article/view/84947/53430>

Riekkinen-Tuominen, S. 2018. Itä-Suomen yliopisto, Dissertations in Social Sciences and Business Studies; Kuopio: Publications of the University of Eastern Finland.

Roponen-Lunnas, P. 2013. Kohtaamisen taide – yhteisötaiteen ideaaleja ja käytäntöjä. Artikkel, Tahiti 04. <https://tahiti.journal.fi/article/view/85510/44460?acceptCookies=1>

Schneider, J., Hazel, S., Morgner, C. and Dening, T. 2019. Facilitation of positive social interaction through visual art in dementia: a case study using video-analysis, Ageing & Society 39, Cambridge University Press.

Smith, J. A., Osborn, M. & Jarman, M. 1999. Doing interpretative phenomenological analysis. In M. Murray, & K. Chamberlain (Eds.), *Qualitative health psychology: Theories and methods*. London: Sage Publications.

Sosiaalihuoltolaki <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Special Issue "Risk and Protective Factors for Neurocognitive Aging". 2016. https://www.mdpi.com/journal/brainsci/special_issues/neurocognitive_aging

Tramer, B.A. 2008. Case Study: Geriatric Group Art Therapy in a Nursing Home. Ursuline College Graduate Studies.

Vanhuspalvelulaki <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>

TIEDONHAKUTAULUKKO

Tietokanta	Hakusana(t)	Tuloksia	Hyväksytyt	Hylätyt
PubMed	ikääntyminen*AND taide* OR elderly* AND visual art* OR common art* OR welfare* OR well-being * OR ikääntyminen* AND hyvinvointi* OR sosiokulttuuri* OR ikääntyminen* AND muistisairaus* AND hyvä arki*	317	3	314
Journal	ikääntyminen*AND taide* OR elderly* AND visual art* OR common art* OR welfare* OR well-being * OR ikääntyminen* AND hyvinvointi* OR sosiokulttuuri* OR ikääntyminen* AND muistisairaus* AND hyvä arki*	80	3	77
Cinahl	ikääntyminen*AND taide* OR elderly* AND visual art* OR common art* OR welfare* OR well-being	11	2	9

	* OR ikäntyminen* AND hyvin- vointi* OR sosiokulttuuri* OR ikäntymi- nen* AND muistisairaus* AND hyvä arki*			
Finna	ikänty- minen*AND taide* OR elderly* AND visual art* OR common art* OR welfare* OR well-being * OR ikäntyminen* AND hyvin- vointi* OR sosiokulttuuri* OR ikäntymi- nen* AND muistisairaus* AND hyvä arki*	886	3	883

KIRJALLISUUSKATSAUS

Tutkimus	Tarkoitus	Aineisto ja menetelmät	Keskeiset tulokset
Riekkinen-Tuominen, S. 2018. Itä-Suomen yliopisto, Dissertations in Social Sciences and Business Studies; Kuopio: Publications of the University of Eastern Finland.	Selvittää mitä osallisuus on kaikkein heikoimmassa asemassa olevien näkökulmasta?	Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke – Sok-rassa vuonna 2016 kerättyjä 10 ryhmähaastattelua sekä Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä - kirjoituskilpailuaineistoa. Lisäksi aikaisemmin tuotetut aineistot ja tutkimukset.	Osallisuus on kuulumista kokonaisuuteen, jossa pystytään liittymään erilaisiin elämän merkityksellisyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin ja hyvinvoinnin lähteisiin. Osallisuus nähdään vaikuttamisena oman elämän kulkuun, toimintoihin, mahdollisuuksiin, palveluihin ja yhteisiin asioihin.
Kanttonen, L. ja Karttunen, S. toim. 2017. Yhteisötaiteen etiikka - kirjoituksia vastuusta, vallasta ja vapaudesta Helsinki: Kokos.	Avataan ArtsEqual ryhmän yhteisöllisiä taide hankkeita ja tutkimuksia vuosilta 2015–2021. Yhteisenä päämääränä oli kirjoittaa tuleville sukupolville yhteisötaiteen etiikasta.	ArtsEqual on koordinoitunut Taideyliopisto, jonka ohella tutkimuskonsortioon ovat kuuluneet Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporessa, Lappeenrannan yliopisto, Turun yliopisto ja Työterveyslaitos. Hanketta on toteutettu kuudessa tutkimusryhmässä, joista Cuporessa toimiva, pääosin taiteilija- tutkijoista koostuva <i>Socially Responsible Arts Institutions and Artists</i> (tästä lähtien AE4) on tuottanut tämän artikkelikoelmaa.	Monialaisia yhteisötaiteen kirjoituksia ja näkökulmia yhteisöllisistä vaikutuksista, prosesseista, eettinen ja poliittinen näkökulma huomioon ottaen.

<p>Malmivirta, H. ja Kivelä, S. 2014. Taiteesta ja kulttuurista avaimia aivoterveysteen: palvelumallien kehittämistä kansalaislähtöisesti. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja, Turku.</p>	<p>Taiteesta ja kulttuurista avaimia aivoterveysteen - tutkimus- ja kehitystyön tuloksi, mitkä luovat katsauksen uudenlaisien, kolmannen sektorin käyttöön soveltuvia aivoterveystä ja muistin toimintaa edistäviä palvelumalleja julkisen sektorin tarjoamia palveluita täydentäen. Kirja avaa neljä erilaista ennaltaehkäisevää kehittämismallia.</p>	<p>Kehittämistoiminta oli suunnattu 65–75-vuotiaille aivojen ja muistin toiminnan aktivointiin kiinnostuneille kolmasikäisille. Osallistava taide- ja kulttuuritoiminnassa rakentuvia kokemuksia on tarkasteltu haastattelujen, havainnoinnin, valokuvien ja videoinnin avulla kerätyn ja sen analysoinnin avulla. Osallistujia oli neljässä kehittämistoiminnassa n=17.</p>	<p>Henkisen vireyden tilan kasvu, tuonut rytmitystä arkeen ja tämän kautta merkitystä, uuden oppiminen on lisääntynyt, asioiden tarkastelua toisesta näkökulmasta, uusi suhtautuminen taiteeseen ja taiteen tarkasteluun lisääntynyt, sosiaalinen rakastuminen jakamisen myötä. Tärkeänä oman elämän jäsentämisenä. Taiteilijoitten kertomana heidän oma ilmaisunsa on myös rikastunut ja merkityssuhde kasvanut taiteen ja aivoterveysteen yhdistämisestä.</p>
---	---	--	---

Tutkimus	Tarkoitus	Aineisto ja menetelmät	Keskeiset tulokset
<p>Bygren, L.O., Näsman, B., Wikström, B-M., Konlaan, B.B., Karlsson, A-B., Elgh, E., Grijbovski, A.M., Sandström, S. 2013. Seniors' experiences of visual art environmental enrichment, Open Journal of Nursing.</p>	<p>Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, voiko lyhytaikainen altistuminen yhteisissä tiloissa järjestettyyn kuvataiteen</p>	<p>Masentuneisuuden rinnakkais-tutkimus (Cornellin dementian masennusasteikko). Petankki ryhmä n=13 ja visuaalinen taide ryhmä n=10. Kaikilla sama</p>	<p>Yksi kymmenestä osallistujasta oli masentunut ennen koetta ja toiselle kahdelle kehittyi masennus interventiojakson aikana. Kontrolliryhmän 13 osallistujasta kuusi</p>

	katse- luun vai- kuttaa tervey- teen van- husten asuinta- lossa.	sosioeko- nominen tausta. Tai- deryhmä 3kk 15 min. päivittäin taiteen edessä keskustel- len ja Pe- tankki- ryhmä 45min/vk petankkia.	oli masen- tunutta toi- menpiteen alussa ja kolme heistä ei ol- lut masen- tuneita in- terventio- vaiheen lo- pussa. Yh- dellekään ei-masen- nusta sai- rastavasta kontrolliryh- män alussa ei kehittynyt masen- nusta ko- keen ai- kana.
<p>Mahendran, R.,^{1,2,3} Gandhi, M.,^{4,5,6} Babu, R. Moora- konda,⁴ J.W.,¹ Madhu, M.K.,⁸ John- son, F.,^{1,2} Rawtaer, I.,⁷ Prem, A., Ku- mar,^{8,9} L.F.,^{1,2} and Ee, H.K.^{1,2} 2018. Art therapy is associated with sus- tained improvement in cognitive func- tion in the elderly with mild neurocog- nitive disorder: findings from a pilot randomized controlled trial for art therapy and music reminiscence ac- tivity versus usual care. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6230219/</p>	<p>AT ja MRA in- terventi- oitien ja satunnai- sen kont- rolliryh- mänvai- kutuk- sista kogniti- oon, sub- syndro- maalisiin mielialati- loihin ja telomee- rien pi- tuuteen esite- tään. En- sisijainen tavoite oli neuro- psykolo- gisten testien tulosten muutos-</p>	<p>Yhteisössä elävät van- hukset jaeti- tiin kahteen interventi- oon: AT/tai- teen oh- jattu kat- selu ja vi- suaalisen taiteen tuo- tanto ja MRA/ kuuntelu ja musiikkiin liittyvien muistojen palauttami- nen. Ta- paamiset 3kk viikoit- tain ja sit- ten 6kk, joka toinen viikko.</p>	<p>Yhteensä 250 henki- lää seuloti- tiin ja 68 satunnais- tettiin ja si- sällytettiin analyysiin. AT-haa- rassa neu- rokognitiivi- set Domee- nit parani- vat verrat- tuna kont- rolliryh- mään 3 kuukauden kohdalla. Samanlai- sia paran- nuksia ha- vaittiin MRA-haa- rassa ver- rattuna kontrolliryh- mään, mutta ne ei- vät olleet</p>

	ten vertailu 3 kuukauden kohdalla interventio- ja kontrolliryhmien välillä; toissijaiset tavoitteet olivat vertailut 9 kuukauden kohdalla.		merkittäviä. Interventioon liittyviä haittavaikutuksia ei esiintynyt.
Pusa T. 2012. Harmaa taide Taiteen ja vanhuuden merkityssuhteita. Helsinki: Unigrafia.	millaisia merkityksiä eläkkeellä olevat ihmiset liit- tävät puheeseen taiteeseen ja millaisia merkityksiä vanhuudesta rakentuu taiteessa.	Taiteen kokemisen työpajat ja Haastattelu/ Nauhoitus, avoimet kysymykset n=6. Auditivinen analyysi, teemat ja teemojen asettelu.	Interventioilla on merkitys tarinoiden avaamiseen ja omanelämän merkityksellisyyden näkemiseen. Taidekasvattaja ei määrittele yksilöitten puolesta mitä tehdään tai miten tehdään.

KUVALUETTELO

Kuva 1. Opinnäytetyön keskeiset käsitteet

Kuva 2. Petteri Aaltolainen, Yhteisötaiteen vaikutus, merkitys, sidokset ja soveltuvuus. Ihmislähtöinen kunta seminaari, 2018.

Kuva 3. Savikiekkaja soittava matkalevysoitin vuodelta 1930.

Kuva 4. Intervention aloitus tuolijumppa-nauhajumppa yhdistelmällä.

Kuva 5. Tunnevärit harjoitus.

Kuva 6. Äänimaisemamielikuvat paperille piirrettynä.

Kuva 7. Omakoti harjoitus, öljypastelliliidut paperille.

Kuva 8. Räsymattoharjoitus. Väritoistot oikealta vasemmalle. Poikkeavuus kolmannessa sarjassa.

Kuva 9. Öljyliiduilla tehty Hannun vaakuna on muuttunut pelialustaksi asiakkaiden toimesta.

Kuva 10. Asiakkaiden Levyraadissa pidettyjä pisteytysmuistiinpanoja.

Kuva 11. Lapinjärven kansallispuvun myssyaiheisia akvarellimaalauksia.

Kuva 12. Meidän tanssimme, keramiikka hahmot.

Kuva 13. Ruutupaperiharjoitus värikynillä.

Kuva 14. Interventioitten jälkeen omatoimisesti tehtyjä piirroksia.

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. PDCA-kehittämissykli, (mukailtu Kanbanize 2021 c).

Taulukko 2. Esimerkki tutkimuksen kysymyksestä ja aineiston luokittelusta.

Taulukko 3. Työskentelyvaiheet

LIITTEET

Liite 1/1

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

SOPIMUS OPINNÄYTETYÖSTÄ

1 / 2

Tulosta

Tyhjennä

OPISKELIJA

Opiskelijanumero 1908471	Viraaliset etunimet Petteri
Sukunimi Aaltolainen	
Lähiosoite Albergantie 55b	Postinumero ja -toimipaikka 07870 Skinnarby
Sähköposti bpeaa001@xamk.fi	Puhelin +358400503841
Toimipiste ja koulutusohjelma Mikkeli, Dataperustaisten hyvinvointipalvelujen kehittäminen, YAMK	
Suuntautumisvaihtoehto ja ryhmätunnus DHMI19SY60	

TOIMEKSIANTAJA

Toimeksiantaja ja yritys/yhteisö Mehiläinen Lapinjärvi Oy	Yrityksen/yhteisön yhteyshenkilö Kaarina Lucke
Lähiosoite Rauhalantie 3	Postinumero ja -toimipaikka 07800 Lapinjärvi
Sähköposti kaarina.lucke@mehilainen.fi	Puhelin +358406302991

OPINNÄYTETYÖN HANKKEISTUS

Toimeksiantaja maksaa opinnäytetyöstä opiskelijalle tai Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoululle korvauksen, josta on kirjallisesti sovittu ennen opinnäytetyön aloittamista.

Opinnäytetyöllä on toimeksiantajan puolelta nimetty ohjaaja ennen opinnäytetyön aloittamista.

Toimeksiantajan tarkoituksena on alusta lähtien hyödyntää opinnäytetyön tuloksia toiminnassaan.

OPINNÄYTETYÖN OHJAUS

Ohjaava(t) opettaja(t) Pirjo Oikarinen
Sähköposti pirjo.oikarinen@xamk.fi
Yrityksen/yhteisön ohjaaja(t)
Sähköposti

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

SOPIMUS OPINNÄYTETYÖSTÄ

2 / 2

OPINNÄYTETYÖ

Opinnäytetyön aihe (max. 200 merkkiä) Yhdessä tehty - Yhdessä koettu: Lapinjärven Maimokodissa kehitettävä vanhustalveluiden luova päivätoimintamalli	
Kehittämisen- tai tutkimustavoite ja toimeksianto sekä mahdolliset opinnäytetyön ulkopuolelle jäävät salassa pidettävät tausta-aineistot (opinnäytetyö on julkinen asiakirja, max. 300 merkkiä) Yhdessä tehty - Yhdessä koettu on yhteisötaiteen keinoin kehitettävä luova ryhmätoimintamalli vanhustalveluiden päivätoimintaan. Tavoitteena on tuottaa uutta tietoa hyödyntämään sosiaalisen elämän asiakkaita. Kehitystyön toimeksiantajana on Mehiäinen Lapinjärvi Oy.	
Keskeiset menetelmät (max. 300 merkkiä) 1. Yhteisölliset luovat taideprosessit 2. Ryhmätoiminta 3. Asiakkaille suunnatut laadulliset kyselytutkimukset	
Opinnäytetyön aloitus 20.5.2021	Opinnäytetyön luovutus toimeksiantajalle 31.5.2022
Opinnäytetyö täyttää Tilastokeskuksen T & K määritelmän *) ☒ Kyllä ☐ Ei	

*) T & K määritelmän saa opintotoimistosta tai Internetistä,
<http://www.tilastokeskus.fi/ti/tk/ke/kas.html>

OPINNÄYTETYÖN SOPIMUSEHDOT

<p>Opinnäytetyön ohjaus ja vastuu Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja tuloksista on opiskelijalla. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun vastuu rajoittuu opinnäytetyön tavanomaiseen ohjaukseen. Toimeksiantaja sitoutuu antamaan opiskelijan käyttöön kaikki opinnäytetyön tekemisessä tarvittavat tiedot ja aineistot sekä ohjaamaan opinnäytetyötä toimeksiantajaorganisaation näkökulmasta. Ongelmatapauksissa sopimuksen ehdoista voidaan neuvotella uudelleen ja tarvittaessa purkaa sopimus.</p> <p>Oikeudet tuloksiin ja muihunkin opinnäytetyöhön liittyvään aineistoon, laitteisiin ja sovelluksiin. Tekijänoikeus ja omistusoikeus opinnäytetyön tuloksiin kuuluvat opinnäytetyön tekijälle. Toimeksiantaja saa käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin ja niiden kaupalliseen hyödyntämiseen ainoastaan sopimalla niistä erikseen opinnäytetyön tekijän kanssa. Opinnäytetyön tekijä on velvollinen raportoimaan opinnäytetyön tulokset toimeksiantajalle.</p>	<p>Tulosten julkaiseminen ja luottamuksellisuus Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. Mikäli opinnäytetyö sisältää liikesalaisuuksia tai muita julkisuuslaissa salassa pidettäviksi määrättyjä tietoja, on opinnäytetyön raportti laadittava niin, että tietojen luottamuksellisuus säilyy. Tarvittaessa salassa pidettävät tiedot on jätettävä työn tausta-aineistoon. Opinnäytetyö voidaan julkaisua myös Internetissä.</p> <p>Opinnäytetyön osapuolet (opiskelija, toimeksiantaja ja opinnäytetyön ohjaaja) sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat sekä pidättäytymään käyttämästä hyväkseen toisen osapuolen ilmaisemia luottamuksellisia tietoja ilman erillistä lupaa.</p> <p>Opinnäytetyön kustannukset ja niiden korvaaminen Opinnäytetyöstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten (ml. aineistojen hankinta, raaka-aineet, matkat, työkorvaus jne.) korvaamisesta sopivat toimeksiantaja ja opiskelija keskenään. Pääsääntöisesti Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu ei vastaa yksittäisen opinnäytetyön kustannusten korvaamisesta.</p>
--	--

Olemme yhteisesti sopineet opinnäytetyön toteutuksesta ja ohjauksesta yllä sovitulla tavalla.

ALLEKIRJOITUKSET

PAIKKA, PÄIVÄYS JA TOIMEKSIAANTAJAN EDUSTAJAN ALLEKIRJOITUS	19.8.21 Lapinjärvi	19, 8	20	21	Kaarina Wickberg
PAIKKA, PÄIVÄYS JA OPISKELIJAN ALLEKIRJOITUS	Lapinjärvi	19, 8	20	21	Antti Kuitunen
PAIKKA, PÄIVÄYS JA OHJAAVAN OPETTAJAN ALLEKIRJOITUS		/	20		

Tämä sopimus on kirjoitettu kolmena kappaleena, yksi toimeksiantajayritykselle, toinen opiskelijalle ja kolmas opintotoimistoon rekisteröintä varten.

Lapinjärven kunta
Sosiaali- ja terveyspalvelujen johtaja
Päätöspöytäkirja

Päivämäärä 29.3.2022 Pykälä § 91

Asia	<p>TUTKIMUSLUVAN MYÖNTÄMINEN / Yhdessä tehty- yhdessä koettu: Lapinjärven Mainiokodissa kehitettävä vanhuspalveluiden luova päivätoiminta malli</p> <p>Kaakkois-Suomen YAMK opiskelija Petteri Aaltolainen anoo (9.2.2022) tutkimuslupaa Lapinjärven kunnalta tutkimuksen toteuttamista varten. Tutkimuksen nimi on Yhdessä tehty - Yhdessä koettu: Lapinjärven Mainiokodissa kehitettävä vanhuspalveluiden luova päivätoimintamalli. Tutkimus tulee kohdistumaan Lapinjärven kunnan ja Mehiläisen yhteisyrityksen Mainiokoti Lukkarin päivätoiminnan asiakkaisiin. Kyseessä on laadullinen tutkimus, mikä toteutetaan yhdessä tehdyn ja koetun taideprosessin aikana. Tutkimusaineiston kerääminen tapahtuu avoimena strukturoimattomana teemahaastatteluna, ryhmäkeskusteluna ja havainnointina. Tutkimuksen tarkoituksena on tunnistaa osallisuutta vahvistavia yhteisöllisen luovan prosessin vaiheita ja sen keskeisiä elementtejä, muodostaa luovaa ryhmätoimintaa kuvaava toimintamalli - yhteisötai-demalli sekä tuottaa konkreettista uutta tietoa luovan ryhmätoiminnan hyvinvointivaikutuksista sosiaalipalveluihin.</p>
Päätös	<p>Päätän myöntää tutkimusluvan Petteri Aaltolaiselle Yhdessä tehty - yhdessä koettu: Mainiokodissa kehitettävä vanhuspalveluiden luova päivätoimintamalli. Tutkimukseen osallistuminen on tutkittavalle vapaaehtoista, ja tutkijan on hankittava tutkittavilta suostumus tutkimuksen toteuttamiseksi. Tutkimustuloksista ei saa käydä ilmi yksilöitävissä olevia henkilötietoja. Tutkimuksen valmistuttua Petteri Aaltolainen tulee toimittaa tutkimustulokset ja kappale tutkimuksesta sähköisenä raporttina kunnan käyttöön.</p>
Päätöksen peruste	<p>Kaakkois-Suomen Ammatikorkeakoulun YAMK opiskelijan toteuttaman tutkimuksen tukeminen. Tutkimukseen vastataan anonyymisti eikä siinä kerätä henkilötietoja. Tutkimusaineistoa säilytetään, käsitellään ja raportoidaan luottamuksellisesti. Tutkimuksessa noudatetaan Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun tutkimuseettisiä ohjeita.</p> <p>Lapinjärven kunnan hallintosääntö § 28</p>
Kustannukset	Ei kustannuksia
Allekirjoitus	<p>29.3.2022 Tia Gustavson Sosiaali- ja terveyspalvelujen johtaja</p>
Jakelu	Petteri Aaltolainen

9.2.2022

1

Opinnäytetyöntekijä: Petteri Aaltolainen, bpeaa001@edu.xamk.fi

Eettinen ennakkoarviointi lausuntopyyntö

Liite c)

Tietosuojailmoitus

(Tietosuojalaki 2018/1050, EU:n yleinen tietosuoja-asetus 2016/679)

Pyydämme sinua osallistumaan Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (Xamk) opintoihin sisältyvään opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen/selvitykseen tms.

Opinnäytetyöhön osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja voit keskeyttää osallistumisesi koska tahansa. Mikäli keskeytät tutkimuksen tai peruutat suostumuksen, keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tässä tietosuojaselosteessa kuvataan, miten henkilötietojasi käsitellään opinnäytetyössä, mitä oikeuksia sinulla on ja miten voit vaikuttaa tietojesi käsittelyyn.

1. Opinnäytetyön rekisterinpitäjä

Petteri Aaltolainen, TaM, Puh. +358 400 503 841, bpeaa001@edu.xamk.fi

Tämän opinnäytetyön rekisterinpitäjä on

Petteri Aaltolainen

+358 400 503 841, bpeaa001@edu.xamk.fi

2. Opinnäytetyön suorittajat

Petteri Aaltolainen

+358 400 503 841, bpeaa001@edu.xamk.fi

3. Mihin tarkoitukseen henkilötietojani kerätään ja käsitellään?

Henkilötietoja kerätään Yhdessä tehty – Yhdessä koettu: Lapinjärven Mainiokodissa kehitettävä vanhuspalveluiden luovan päivätoimintamallin kehittämiseen ja

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

9.2.2022

2

ryhmässä toimimiseen yksilönä sekä miten koet toiminnan.
Henkilötietojasi käsitellään tutkimuksessa henkilötietolain mukaisesti ja ihmistieteen tutkimuksen eettisiä periaatteita noudattaen.

4. Millä perusteella henkilötietojani käsitellään opinnäytetyössä?

Henkilötietoja käsitellään seuraavalla yleisen tietosuojasetuksen (EU 679/2016 6.1 a) mukaisella perusteella:

- tutkittavan suostumus
- rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattaminen
- yleistä etua koskevan tehtävän suorittaminen (tieteellinen tai historiallinen tutkimus tai tilastointi aineiston arkistointi) rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttäminen
- rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettujen etujen toteuttaminen

5. Opinnäytetyön aihe ja kesto

Opinnäytetyön aihe:

Opinnäytetyön kesto: Henkilötietojen käsittelyn kesto on ajalla 1.3.-31.5.2022

6. Mitä tietoja minusta käsitellään?

A. ikä ja etunimi/ puhuttelunimi, terveystietoja

B. Kerätäänkö ja käsitelläänkö opinnäytetyössä arkaluonteisia tietoja?

Opinnäytetyössä ei kerätä ja käsitellä arkaluonteisia henkilötietoja.

TAI

Opinnäytetyössä käsitellään seuraavia arkaluonteisia henkilötietoja:

- Rotu tai etninen alkuperä
- Poliittiset mielipiteet
- Uskonnollinen tai filosofinen vakaumus
- Ammattiliiton jäsenyys
- Geneettiset tiedot
- Biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten
- Terveys
- Luonnollisen henkilön seksuaalinen käyttäytyminen tai suuntautuminen

9.2.2022

3

Mikä on arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyperuste?

- Tutkittavan/osallistujan suostumus
- Tieteellinen tai historiallinen tutkimus, tilastointi tai aineiston arkistointi
- Tutkittava/osallistuja on saattanut käsiteltävät arkaluonteiset tiedot julkisiksi
- Muu peruste (mikä?):

7. Mistä lähteistä tietoni kerätään?

Lapinjärven Mainiokodin päivätoiminnan ohjaajalta.

8. Luovutetaanko henkilötietojani kolmansille osapuolille?

Tietoja ei luovuteta kolmansille osapuolille.

9. Käsitelläänkö tietojani EU:n tai ETA:n ulkopuolella?

Tietoja ei käsitellä EU:n tai ETA:n ulkopuolella.

Xamkissa käytetään tallennustilana pilvipalveluita (Teams ja OneDrive). Microsoft saattaa siirtää näihin palveluihin tallennettua tietoa tai niiden varmuuskopioita EU:n tai ETA-alueen ulkopuolelle. Microsoftin tietosuojalauseke on luettavissa osoitteesta: <https://privacy.microsoft.com/fi-FI/privacystatement>

10. Kuinka kauan henkilötietojani säilytetään?

Henkilötietoja säilytetään 31.5.2022 saakka. Tämän jälkeen henkilötiedot hävitetään.

11. Miten henkilötietoni säilytetään ja suojataan?

Henkilötiedot ovat manuaalisessa päiväkirjamuodossa ja sähköisessä muodossa tiedot suojataan käyttäjätunnuksen/salasanan taakse. Suorat tunnistetiedot poistetaan analysointivaiheessa molemmista muodoista.

12. Miten voin käyttää tietosuoja-asetuksen mukaisia oikeuksiani?

Yhteyshenkilö tutkittavan oikeuksiin liittyvissä asioissa, johon voi ottaa yhteyttä on:
Petteri Aaltolainen, TaM, Puh. +358 400 503 841, bpeaa001@edu.xamk.fi

a) Suostumuksen peruuttaminen (tietosuoja-asetuksen 7 artikla)
Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, mikäli henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta suostumuksen perusteella ennen sen peruuttamista suoritettujen käsittelyjen lainmukaisuuteen.

b) Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

9.2.2022

4

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

c) Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

d) Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa.

e) Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

f) Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin ammattikorkeakoulu ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää oikeutesi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Valitusoikeus

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

13. Tietosuojavastaavan yhteystiedot

Xamkin tietosuojavastaava on Markus Häkkinen. Häneen saa yhteyden sähköpostiosoitteesta tietosuojavastaava@xamk.fi

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

9.2.2022

Opinnäyteyöntekijä: Petteri Aaltolainen, bpeaa001@edu.xamk.fi

Eettinen ennakoarviointi lausuntopyyntö
Liite b)

Kuvaus suostumuksen saamiseksi noudatettavasta menettelystä.

Tutkimukseen osallistujat ovat Mainiokoti Lukkarin päivätoiminnan vakioasiakkaita tutkimushetkellä. Tutkimuksen tarkoitus on kehittää päivätoimintaa asiakkaiden aktiivisuuden lisääjänä ja näin ollen tutkimus on suunnattu jo olemassa olevaan toimintaan.

Tutkimussuostumus hankitaan jokaiselta tutkittavalta ennen toimintaan liittyvän laadullisen tutkimuksen aloittamista. Kehityshankkeeseen liittyvä yhteisötaiteen prosessi tapahtuu ryhmätyöskentelyn muodossa ja tutustuminen asiakkaisiin tapahtuu useitten päiväkohtaamisten yhteydessä ennen varsinaista tutkimusta (kenttävaihe 1). Tutustumiskerroilla keskustellaan tutkimukseen osallistumisesta ja annetaan asiakkaille riittävät tiedot sekä kirjallisesti että suullisesti kaikista osallistumispäätöksen kannalta merkittävistä tutkimukseen liittyvistä seikoista. Asiakkaille painotetaan vapaata tahtoa osallistua tai olla osallistumatta tutkimukseen tai halutessaan voi keskeyttää tutkimukseen osallistumisen tutkimuksen aikana. Keskeyttämisen edeltävä aika liittyy tutkimukseen ja tämä ilmoitetaan asiakkaille. Asiakkailta ilmoitetaan myös oikeudesta tarkistaa tutkimuksen aikana kerättyä aineistoa ja vaatia oikaisua aineiston sisältöön hänen osaltansa, mikäli tarve vaatii.

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

TUTKIMUSTIEDOTE

1(2)

9.2.2022

Opinnäyteyöntekijä: Petteri Aaltolainen, bpeaa001@edu.xamk.fi

Eettinen ennakkoarviointi lausuntopyyntö

Liite d)

TUTKIMUSTIEDOTE

Yhdessä tehty – Yhdessä koettu: Lapinjärven Mainiokodissa kehitettävä vanhuspalveluiden luova päivätoimintamalli

Tutkimuksen tekijät

Petteri Aaltolainen, TaM

Xamk - Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, Dataperustaisten hyvinvointipalvelujen
kehittäminen, Patteristonkatu 3 D, 50101 Mikkeli

Yhteyshenkilö tutkimukseen liittyvissä kysymyksissä:

Petteri Aaltolainen, TaM, Puh. +358 400 503 841, bpeaa001@edu.xamk.fi

Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on

- 1) tunnistaa osallisuutta vahvistavia yhteisöllisen luovan prosessin vaiheita ja sen keskeisiä elementtejä.
- 2) muodostaa luovaa ryhmätoimintaa kuvaava toimintamalli – yhteisötaidemalli.
- 3) tuottaa konkreettista uutta tietoa luovan ryhmätoiminnan hyvinvointi vaikutuksista sosiaalipalveluihin

Tutkimus tehdään havainnointina ja ryhmähaastatteluina sekä teeman liittyvänä haastatteluna. Ryhmätoimintojen keskustelut nauhoitetaan ja tilaisuuksissa pidetään päiväkirjaa. Henkilötiedot poistetaan, kuten nimi ja terveystieto eivät ole luettavissa lopullisesta raportista.

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Pyydämme sinua osallistumaan tähän tutkimukseen. Sinulla on mahdollisuus tehdä kysymyksiä tutkimuksesta, kun olet perehtynyt tähän tiedotteeseen ja tiedotteen liitteenä olevaan tietosuojaselosteeseen, mikäli tutkimuksessa käsitellään henkilötietoja. Tämän jälkeen sinulta pyydetään suostumus tutkimukseen osallistumisesta.

Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja voit keskeyttää tutkimuksen koska tahansa. Mikäli keskeytät tutkimuksen tai peruutat suostumuksen, keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimustuloksia ja kerättyä aineistoa voidaan käyttää ja hyödyntää sellaisessa muodossa, jossa yksittäistä tutkittavaa ei voida tunnistaa. Saatte opinnäytetyöni tutkimustulokset luettavaksenne. Opinnäytetyöni tulee myös julkiseen tietoon.

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

TUTKIMUSTIEDOTE

2(2)

9.2.2022

Henkilötietojen käsittelyperuste: Tutkittavan suostumus

Oikeus saada pääsy tietoihin

Oikeus oikaista tietoja

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetus sisältää tutkimustarkoitukseen liittyvän erityisen poikkeuksen tähän liittyen)

Oikeus rajoittaa tietojen käsittelyä

Oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen (ei koske täysin manuaalista henkilötietojen käsittelyä)

Henkilötietojen käsittelyperuste: Käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tieteellisen tutkimuksen suorittamiseksi

Oikeus saada pääsy tietoihin

Oikeus oikaista tietoja

Oikeus rajoittaa tietojen käsittelyä

Oikeus vastustaa henkilötietojen käsittelyä

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

9.2.2022

Opinnäyteyöntekijä: Petteri Aaltolainen, bpeaa001@edu.xamk.fi

Eettinen ennakoarviointi lausuntopyyntö

Liite e) Tutkittaville henkilöille toimitettava suostumuslomake

SUOSTUMUS HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYYN TUTKIMUKSESSA JA TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Yhdessä tehty - Yhdessä koettu: Lapinjärven Mainiokodissa kehitettävä vanhuspalveluiden luova päivätoimintamalli

Paikka: Lapinjärven Mainiokoti Lukkari/ päivätoiminta

Tutkimuksen tekijä: Petteri Aaltolainen, TaM

Olen lukenut ja ymmärtänyt saamani tutkimustiedotteen ja tietosuojaselosteen.

Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta ja tietosuojailmoituksesta tarkemman kuvauksen tutkimuksen yhteydessä suoritettavasta henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta. Ymmärrän, että tietojani käsitellään luottamuksellisesti. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen. Olen saanut riittävät tiedot oikeuksistani, tutkimuksen tarkoituksesta ja sen toteutuksesta sekä tutkimuksen hyödyistä ja riskeistä. Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumukseni, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan, että annan suostumukseni henkilötietojeni käsittelyyn ja tutkimukseen osallistumiseen.

Päiväys ja paikka

Tutkittavan allekirjoitus

Tutkittavan nimenselvennös

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

9.2.2022

Tutkijalle. Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.

Mikäli tutkimuksen kohteena on alaikäinen, mutta henkilötietoja ei kerätä, vanhemmille tai sosiaalityöntekijöille tms. annetaan tutkimustiedote sekä pyydetään suostumus tutkimukseen osallistumisesta, mutta tietosuojailmoitusta ei ole välttämätöntä tehdä.

9.2.2022

LUPAHAKEMUS

1(3)

Hakija
Petteri Aaltolainen
TaM
beaa001@edu.xamk.fi

Lapinjärven kunta
Tiia Gustavson
Sosiaali- ja terveystieteiden johtaja
tiia.gustavson@lapinjarvi.fi

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS AINEISTONKERUUSEEN TUTKIMUKSESSA

Yhdessä tehty - Yhdessä koettu: Lapinjärven Mainiokodissa kehitettävä vanhuspalveluiden luova päivätoimintamalli

1. TUTKIMUSLUPAHAKEMUS KOSKEE PALVELUA

Mainiokoti Lukkarin päivätoiminta

2. HAKIJAN YHTEYSTIEDOT

Petteri Aaltolainen
bpeaa001@edu.xamk.fi

3. TUTKIMUKSEN VASTUULLISEN JOHTAJA

Petteri Aaltolainen, TaM

4. TUTKIMUSRYHMÄN MUUT JÄSENET

ei

5. PÄÄTÖKSEN TOIMITTAMINEN

Petteri Aaltolainen
bpeaa001@edu.xamk.fi

6. MUUT TUTKIMUKSEEN OSALLISTUVAT HENKILÖT

ei

7. TUTKIMUKSEN NIMI

Yhdessä tehty - Yhdessä koettu: Lapinjärven Mainiokodissa kehitettävä vanhuspalveluiden luova päivätoimintamalli

8. TIIVIS KUVAUS TUTKIMUKSEN SUORITTAMISESTA JA AIKATAULUSTA

Tutkimus kohdistuu Lapinjärven Mainiokoti Lukkarin päivätoiminnan asiakkaisiin. Kyseessä on laadullinen tutkimus, mikä toteutetaan yhdessä tehdyn ja koetun taideprosessin aikana aikavälillä 1.1.-30.4.2022. Tutkimusaineiston kerääminen tapahtuu 1.3.-30.4.2022 avoimena

Petteri Aaltolainen
TaM
bpeaa001@edu.xamk.fi

9.2.2022

LUPAHAKEMUS

2(3)

Hakija
Petteri Aaltolainen
TaM
beaa001@edu.xamk.fi

Lapinjärven kunta
Tiia Gustavson
Sosiaali- ja terveystieteiden johtaja
tiia.gustavson@lapinjarvi.fi

strukturoimattomana teemahaastatteluna ja ryhmäkeskusteluna. Tämän lisäksi luovaan prosessiin sisältyy prosessipäiväkirjan kirjoitusta, joka perustuu päivätoiminnan aikana kirjoitettuihin muistiinpanoihin ja havaintoihin.

9. TUTKIMUKSEN TASO

Yamk tutkinto

10. KUULUUKO TUTKIMUS OSAKSI LAAJEMPAA TUTKIMUSHANKETTA

ei

11. AINEISTONKERUUMENETELMÄ

Havainnot, avoimet puolistrukturoidut ryhmäkeskustelut ja teemahaastattelut, prosessipäiväkirja ja äänitteet sekä wepropol-text-mining työkalu.

12. KOHDERYHMÄ

Mainiokoti Lukkarin päivätoiminnan asiakkaat

13. TUTKIMUKSEN KOHDEYKSIKKÖ/ -YKSIKÖT

Mehiläinen Lapinjärvi Oy/ Mainiokoti Lukkari/ päivätoiminta

14. AINEISTON SUUNNITELTU KERUUAIKA

1.3-30.4.2022

15. KUVAUS AINEISTON SUOJAAMISESTA, SÄILYTTÄMISESTÄ JA HÄVITTÄMISESTÄ

Aineistot tallennetaan henkilökohtaiselle tietokoneelle (Mini Mac) salasanoitettuna ja käyttäjätunnuksin.

Aineistoja säilytetään 31.5.2022 saakka ja tämän jälkeen aineistot hävitetään.

16. TUTKIMUSAINESTON, ANONYMISOIDUN TAI PSEUDONYMISOIDUN AINEISTON HYÖDYNTÄMINEN

ei

Petteri Aaltolainen
TaM
bpeaa001@edu.xamk.fi

9.2.2022

LUPAHAKEMUS

3(3)

Hakija
Petteri Aaltolainen
TaM
beaa001@edu.xamk.fi

Lapinjärven kunta
Tiia Gustavson
Sosiaali- ja terveyspalvelujen johtaja
tiiia.gustavson@lapinjarvi.fi

17. SALASSAPIDOSTA JA AINEISTON KÄYTTÄMISESTÄ SOPIMINEN MUIDEN TUTKIMUSAINESTOJA HYÖDYNTÄVIEN HENKILÖIDEN KANSSA

ei

18. HAKEMUKSEN MAHDOLLISET LIITTEET

[Liite 1: Tieteellisen tutkimuksen tietosuojailmoitus]

[Liite 2: Tiedote tutkimukseen osallistujille]

[Liite 3: Suostumuslomake]

19. ALLEKIRJOITUKSET

Käsitellessäni asiakkaiden tietoja sitoudun siihen, että en käytä saamiani tietoja muuhun kuin tutkimustarkoitukseen. En luovuta saamiani tietoa sivullisille ellei siitä erikseen toisin sovita luvan myöntäneen tahon kanssa. Sitoudun siihen, etten käytä saamiani tietoja tutkittavan tai hänen läheistensä vahingoksi tai halventamiseksi taikka sellaisten etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi on säädetty salassapitovelvollisuus. Sitoudun raportoimaan tutkimuksesta luvan myöntäjälle.

Olen tarkastanut lupahakemuksen ja sen liitteiden tietojen oikeellisuuden. Hakemuksen liitteinä toimitetaan lupaohjeiden edellyttämät asiakirjat.

Tutkimuksen vastuullinen johtaja

Aika ja paikka

9.2.2022 Lapinjärvi

_____ Petteri Aaltolainen

Allekirjoitus ja nimenselvennös

Petteri Aaltolainen
TaM
bpeaa001@edu.xamk.fi